

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Projevy rasismu v České republice

Autor práce: Eliška Šeflová

Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost ve veřejné správě

Forma studia: prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Milan Veselý

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2013

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v této práci.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna v souladu s § 47b zákona č.

111/1998 Sb. v platném znění.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Milanu Veselému za cenné rady,
připomínky a metodické vedení práce.

ABSTRAKT

ŠEFLOVÁ, E. *Projevy rasismu v České republice : bakalářská práce.*
České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 62 s.
Vedoucí práce : Mgr. Milan Veselý

Klíčová slova: rasa, rasismus, projevy a příčiny, rasista, oběť

Bakalářská práce se soustředí na problematiku rasismus v České republice. Hlavním cílem je vysvětlení základních pojmů, projevů a příčin rasismu. Za pomoci metody popisu uvádím historický vývoj ras a jejich vzájemné propojení s rasismem. Jsou zde uvedeny orgány, které napomáhají ke zmenšení vlivů rasismu, jeho příčin a následků. Pro úplnost přiblížení k tématu je použito dotazníkové šetření, které se zaměřuje na informovanost veřejnosti o daném problému. Schopnost rozpoznat člověka, který se stal obětí rasového útoku a zda znají způsoby, jak takové oběti pomoci.

ABSTRACT

ŠEFLOVÁ, E. *The manifestations of racism in the Czech Republic*. České Budějovice : The College of European and Regional Studies, o. p. s., 2013. ., 62 s.
Supervisor: Mgr. Milan Veselý

Key words: race, racism, manifestations and causes, a racist, a victim

The thesis will focus on the issue of racism in the Czech Republic. The main aim is to explain the basic concepts, the incidence and causes of racism. With the help of the methods I describe the historical development of ras and their interconnection with racism. Listed here are the institutions that help to reduce the effects of racism, its causes and consequences. For completeness, the approach to the topic is applied to the public opinion survey, which focuses on public awareness of the problem. The ability to recognize the man who became the victim of a racial attack, and whether they know ways to such victims.

Obsah

Úvod.....	7
I. Teoretická část.....	8
1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	8
2 Formulace základních pojmů.....	10
3 Rasy a rasismus	13
3.1 Lidské rasy	13
3.1.1 Negroidní rasa	15
3.1.2 Mongoloidní rasa	16
3.1.3 Europoidní rasa	17
3.2 Rasismus.....	17
3.2.1 Kdo je rasista.....	19
4 Projevy rasismu	21
4.1 Příčiny rasismu v České republice	23
4.1.1 Antirasistický program.....	23
4.1.2 Orgány.....	24
4.1.3 Boj proti rasismu	26
5 Rasismu mezi dětmi	29
5.1 Rasismus v lavicích	29
5.2 Šikana mezi dětmi	34
5.2.1 Prevence šikany.....	40
6 Prevence	43
II. Praktická část.....	45
1 Hlavní cíle.....	45
2 Dotazníkové šetření	46
3 Výsledky dotazníkového šetření.....	55
3.1 Vyhodnocení stanovených hypotéz.....	56
Závěr.....	58
Seznam použitých zdrojů	61
Příloha	63

Úvod

Tématem předložené bakalářské práce jsou projevy rasismu v České republice. Proto téma jsem se rozhodla, jelikož je stále více aktuální a zaslouží si pozornost společnosti. Obyvatelé České republiky jsou v častém kontaktu s imigranty, kteří pocházejí z odlišné národnostní skupiny lidí a to způsobuje pocit ztráty národní identity. Tento přístup je zakotven z pocitu z něčeho neznámého. Rasismus je celosvětovým nebezpečným fenoménem, který ohrožuje každého jedince v neznámé společnosti.

Mohlo by se zdát, že rasismus je problémem dospělých lidí, ale bohužel se čím dál víc setkáváme s touto problematikou u dětí. Právě především by se u dětí měl klást velký důraz na způsoby výchovy, která je jednou z nejdůležitějších součástí našeho žití. Mnozí vědci hledají souvislost mezi růstem rasismu a xenofobie a změnami, které v současnosti probíhají. Jako důležité faktory, které mají na těchto jevech podíl, bych uvedla globalizaci, zvyšující se migraci obyvatel a změny lidských hodnot. V České republice rasismus a xenofobie není zrovna příliš diskutovatelné téma, v oblasti lidských práv bývalo zanedbávané. Česká republika byla uzavřenou zemí, která se problémem multikultury nezabývala. Uzavřené hranice obyvatelům České republiky neumožnily zažít vlastní zkušenost osobním kontaktem s lidmi jiných národností. Obyvatelé státu jsou často v kontaktu s příslušníky národnostních menšin nejistí, cizince považují za konkurenci. Právě změny v organizaci společnosti mohou způsobit, že lidé, kteří nejsou schopni přizpůsobit se novým poměrům a novým požadavkům společnosti.

Postoj k cizincům, kteří se v České republice usadili nebo se chtějí usadit, je tedy značně poznamenán nedůvěřivostí české veřejnosti. Rasisté vidí většinou příčinu svých postojů v problematickém chování příslušníků etnických menšin nebo imigrantům, kteří jsou často spojováni s kriminalitou.

Dnešní člověk vstupuje ve svém profesním a soukromém životě do velkého množství vztahů, často s příslušníky jiných národů. Právě připravenost dětí a mládeže zvládat sociální vztahy různých úrovní neagresivní cestou představuje základ zdravého vývoje naší společnosti.

I. Teoretická část

1 CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Hlavním cílem této bakalářské práce je popsat a utřídit informace o problematice rasismu, upozornit na vážnost tohoto problému, který má dopad nejenom na fyzickou, ale především na psychickou stránku oběti.

Dalším cílem je za pomoci dotazníkového řešení zjistit do jaké míry se u nás rasismus projevuje a jak moc narušuje současnou společnost. Na základě těchto zjištění vyhledat správné preventivní opatření proti rasismu.

Druhá kapitola bakalářské práce bude věnována popisu pojmu Rasismus a rasa, do jaké míry tyto dvě věci na sebe navazují a jak moc spolu souvisí. Do této kapitoly spadá historický vývoj obou směrů a kdy se přibližně začaly propojovat. Dále pak popisují psychologický aspekt a do kolika kategorií můžeme „rasistu“ rozdělit.

Třetí kapitola se zabývá projevy rasismu, jak a kdy se s nimi můžeme setkávat a do jaké míry ovlivňují naši společnost. Je zde zmiňovaný antirasistický program, který napomáhá při předcházení rasismu a nese v sobě preventivní charakter. V neposlední řadě jsou zde zaznamenány orgány, které mají za úkol hlídat rasismus v určité normě, aby se jeho hranice neustále neporušovaly a řešit ho po trestní úpravě.

Následující čtvrtá kapitola je zaměřená na děti, jak oni vnímají rasismus a do jaké míry se u nich projevuje. Ve školách se objevuje šikana, která má rasistické aspekty. Zaměřuji se na role agresora, oběti, rodiče a v neposlední řadě i učitele, kteří by měli zaznamenávat jakékoliv změny v chování. A na závěr této kapitoly se zaměřím na preventivní opatření, jak z pozice agresora, tak i oběti.

Předposlední kapitola nás seznámí s možnostmi pomoci, konkrétně s tím co bychom měli udělat. Zde jsou uvedeny již zmiňované orgány, na které se můžeme obrátit. Prevence je zde uvedena z pozice státu, není to zaměřeno na konkrétní osoby. Poslední kapitolou je závěr, který shrnuje výše uvedené kapitoly.

Pro potvrzení získaných informací bude použita metoda dotazníkového řešení. Základem tohoto šetření bude zjistit informovanost veřejnosti o problematice rasismu, zda se setkali ve svém okolí s tímto fenoménem a do jaké

míry ho dokážou rozpoznat. Výsledky dotazníkového šetření bude v práci graficky znázorněny a popsány.

Příloha bakalářské práce bude obsahovat vzor dotazníku.

2 Formulace základních pojmů

Antisemitismus- pojem představuje nenávisť vůči Židům a veškeré protižidovské projevy. Antisemitismus byl poprvé použit německým aktivistou. Toto označení směřovala proti Židům jako národu, ale nejstarší prvky směřovaly proti náboženskému vyznání Židů. Nerespektování Židovských tradic.¹³

Diskriminace- poškozování, popírání a omezování práv jednotlivců i celých skupin obyvatelstva v nejrůznějších oblastech života. Zpravidla se jedná o menšiny odlišné nábožensky, národnostně, kulturně, jazykově nebo barvou kůže.¹⁴

Extremismus- tento termín označuje skupinu lidí, která porušuje či neuznává základní etických a právních standardů. Vyznačují se velkou agresivitou nebo násilím.¹⁵

Fašismus- Je to druh politického režimu, jeho počátky vznikly v Itálii. Byl založený na diktatuře jedné strany a za cíl měl, potlačení občanských svobod. otevřeně militantní a nacionalistické hnutí, ideově i v praxi nahrazující parlamentní demokracii totalitní diktaturou a zaměřené proti všem demokratickým ústavním institucím a svobodám. V původní podobě se jednalo o politický režim nastolený v Itálii v roce 1919 B. Mussolinim. Má mnoho odnoží, z nichž nejznámější je nacismus jako německá varianta. Jiná definice jej charakterizuje jako nacionálně šovinistické a rasistické hnutí spojené s totalitní formou vlády.¹⁶

Holocaust- Tento termín je spojován s obdobím za 2. světové války, hlavními tvůrci byli němečtí nacisté. Samotný termín je důkazem o tvrdém způsobu zbavování lidských životů.¹⁷

¹³ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha, Portál, 1998, s. 269

¹⁴ „tamtéž“ s. 269

¹⁵ „tamtéž“ s. 270

¹⁶ Chmelík, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha, Nakladatelství Linde, 2001, s. 7

¹⁷ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha, Portál, 1998, s. 270

Ku klux klan- nebo zkratka KKK, je to tajná organizace s teroristickými prvky. Tato organizace prosazuje nadvládu bílých a tvrdě zbrojí proti černošským přistěhovalcům.¹⁸

Nacismus- neboli Nacionální socialismus, jedná se o totalitní ideologii, která se uplatňovala diktaturou v Německu.¹⁹

Neonacismus- ožívování nacismu, snaha znovu uvést v život jeho zásady teoretické i praktické.²⁰

Rasa- Podle obecné biologie poddruh rostlinného a živočišného druhu.²¹

Rasismus- ideologie, která představuje soubor koncepcí, vycházejících z xenofobie a tvořících jeho ideologickou nadstavbu. Předpokládá fyzickou a duševní nerovnost lidských ras a rozhodující vliv rasových odlišností na historii a kulturu lidstva. Pracuje představou, že lidstvo je rozděleno na vyšší a nižší, méněcenné rasy. Vyšší rasy jsou pak tvůrčí a jsou nositeli civilizace a pokroku, jsou určeny k vládnutí. Nižší rasy jsou charakterizovány neschopností kulturní tvořivosti a je třeba je vést.²²

Rasová diskriminace- rozlišování, vylučování, omezování nebo znevýhodňování, založené na rase, barvě pleti nebo na národnostním či etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání lidských práv a svobod na základě rovnosti. Diskriminace obsahuje různé formy nevhodného zacházení a často slouží jako proces nebo forma sociální kontroly k udržování sociální distance mezi sociálními kategoriemi nebo skupina.

Skinheads- Je to označení pro skupinu lidí, která vyznává a praktikuje určitý životní styl. Příslušníci patřící do skupiny skinheads neměli žádné politické cíle. Jednalo se o návštěvníky koncertů, kteří se chtěli odlišit od bohaté skupiny lidí.

¹⁸ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha, Portál, 1998, s. 270

¹⁹ „tamtéž“ s. 270

²⁰ „tamtéž“ s. 270

²¹ „tamtéž“ s. 270

²² Chmelík, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha, Nakladatelství Linde, 2001, s. 7

Skinheads nebyli nějak politicky orientováni. V současnosti vystupují jako neonacisté nebo levicově orientováni.²³

Xenofobie- Je to subjektivní pocit, který vyvolává v lidech nedůvěru a strach z něčeho neznámého. Tuto opatrnost mají zakotveni všichni živočichové. Je to pud sebezáchovy, který nám pomáhá přežít. Definice právní neexistuje, protože xenofobie není jevem, jež by mohlo či mělo regulovat právo - jde o soukromý pocit či postoj. Nejde o ideologii. Teprve aktivní chování, jemuž je xenofobie prvotním základem, je předmětem právních úprav.²⁴

²³ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál, 1998, s. 270

²⁴ „tamtéž“ s. 270

3 Rasy a rasismus

3.1 Lidské rasy

Pojem „rasa“ v sobě nese čtyři rozdílné významy. Používal se anebo se používá jako synonymum pro:

- 1) Druhy (například ve formě „lidská rasa“)
- 2) Poddruhy Homo sapiens (například negroidní rasa)
- 3) Etnicitu nebo náboženství (například jako „irská rasa“ nebo „židovská rasa“)
- 4) Sociálně na základě viditelných, dědičných charakteristik definovanou skupinu (například „afričtí Američané“ ve Spojených státech nebo „barevní“ v JAR)

Současné vědecké poznání „rasy“ prochází období popíračů. Biologové, antropologové a sociální vědci již nemluví o „rasách“ v biologickém slova smyslu, ale v sociologickém.

Každý člověk je sám osobě originální bytost. Vystihnout tuto zajímavou složku lidského organismu se snaží hlavně antropologové. V současnosti se zaměřují především na zkoumání biologické dědičnosti člověka a na zvláštnosti tvaru celého těla a v barvě pokožky, nebo-li na rasové rozdíly lidských jedinců. Výzkum a studium ras všech bytostí je nedílnou součástí biologické antropologie. Lidské rasy skutečně existují a jsou „ bílé“ , „žlutohnědé“ nebo „černé“ a nerozlišují se pouze barvou pleti, ale i barvou očí a vlasů. Mají i velmi odlišné tělesné proporce. Jejich vznik a původ jejich tělesných a barevných odlišností těla. Antropologové se snažili přijít na důvod, proč každý jedinec má odlišnou vlastnost znaků a proč tyto znaky jsou odlišné u některých lidských skupin. Tento problém umožnil prozkoumat dopodrobna až rozvoj v bádání v paleoantropologie, genetice člověka a fyzické antropologii.

Za posledních sto let díky výzkumů a bádání v antropologii a prehistorii byly nashromážděny nespočet dokladů o existenci a původu lidské společnosti na území Starého světa- na kontinentu Asie, Evropy a Afriky. ²⁵

Existence člověka a jeho celkový původ byl jednoznačně uznán za pravdivý a díky tomu se přišlo na vývoj živočichů a rostlin. Jednoznačně byl potvrzen vývoj lidstva, který existoval na území Starého světa, tak i k vývoji lidských ras měla dojít na území, které bylo rozčleněné na území v Asii, v Evropě i v Africe. (Josef Wolf, 2000)

V těchto třech velkých geografických oblastech se během posledního statisíciletí diferencovaly tři velké současné antropologické skupiny, které byly dříve označovány jako plemeno bílé, žluté (spolu s rudým) a černé. V současné antropologii pak přesněji jako: (Josef Wolf, 2000, 34s)

1. plemeno euroasijské (europoidní) = bílé

Rozšířené původně v Evropě a Malé a Přední Asii, na Kavkaze a v severozápadní Indii

2. plemeno asijsko-americké (mongoloidní) = žlutohnědé

Zaujímající většinu asijské pevniny a ostrovy v jihovýchodní Asii. Sem patří i původní obyvatelé Ameriky.

3. plemeno ekvatoriální (negroidní) = černé

S centrem rozšíření v Africe na jih od Sahary, a zahrnující i některé malé negroidní skupiny v jihovýchodní Asii.

Současné lidské rasy jsou nedílnou součástí jediného druhu dnes žijícího člověka – *Homo sapiens sapiens*. ²⁶

Klasifikace lidských ras

Již od starověku se snažil člověk rozlousknout zajímavost a členitost lidských ras. Ale jako to prvotní vědecké bádání bylo uznáno až koncem 17. století.

²⁵ Wolf,J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 33- 40

²⁶ Wolf,J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 34

Jako první vědecká zmínka pochází z díla francouzského antropologa Françoise Berniera, který ho vydal v roce 1684.

Kde se snažil rozdělit lidstvo na čtyři velké skupiny. Od začátku až do konce 20. století se drželo rozlišení lidských ras na čtyři velké rasy a někdy i menší či větší počet řádu ras a typů. Nepodařilo se dospět k závěru, jak rozpoznávat celkové stáří a původ lidských ras. Převládá názor, že jejich původ se začal rozvíjet před 40 až 60 lety, ale vědci jsi nejsou jisti nebo se neshodují v tom, zda se vyvíjeli přímo od *Homo sapiens sapiens* nebo jestli existovaly nějaké prarasy. Velice se ale shodují v definici i v popisu tři hlavní lidské rasy. A to europoidní, mongoloidní a negroidní. Mezi nejdůležitější znaky těchto velkých plemen patří tvarové znaky a znaky barevné. Z těchto dvou je rozhodující znaky tvarové. Mezi které řadíme tvar hlavy, výška a postava. Barevné znaky nejsou podstatné, jelikož nejsou určující. Patří sem barva pleti, očí a vlasů.²⁷

3.1.1 Negroidní rasa

Používá též název černá nebo rovníková, ta je jedna z nejtmařejších ras. Ale nespadá pod kategorii černých, jelikož její pigment je hnědý a díky tomu zbarvení může být akorát tmavě hnědé.

Je však nutné rozlišovat alespoň dva její typy:

1. paleonegroidní čili staročernošský
2. neonegroidní neboli mladočernošský.

Jejich odlišnost od sebe je ve stáří, tj. obdobím kdy vznikaly. Staročernošské obyvatelstvo bylo vývojově nejstarší, archaičtější a také světlejší rasy a dosahovali velmi malého vzrůstu. Mezi ně můžeme zařadit Křováky a Hottenti, kteří žili na území jižní Afriky a dále Pygmejové, pocházející z tropických pralesů ve střední Africe. Doposud žijící kmeny představující trpasličí obyvatelstvo tzv. Staré Afriky. Počet negroidních skupin dosahuje až 600 milionů lidí.

²⁷ Wolf, J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 59

V minulosti se předpokládalo, že „černoši“ jsou biologicky odlišný druh než „běloši“ nebo „indiáni“. Vycházelo se především jejich fyzického vzhledu, která se týkala jejich barvy pleti, tvaru lebky, postavy atd. Jiný způsob pozorování tehdejší době nebylo možné. S pokračujícím výzkumem „rasových“ odlišností se pozornost biologů přesunula na zkoumání vnitřních tělesných vlastností. V poslední době se jejich pátrání zaměřilo na analýzu DNA. Z hlediska populační genetiky najdeme více rozdílností uvnitř jedné „rasy“ než mezi dvěma různými „rasami“. Pouze asi 6 % genetických odlišností může být vysvětleno tím, že jedinci přináležejí k různým „rasám“.²⁸

3.1.2 Mongoloidní rasa

Mongoloidní rasa, též žlutohnědá nebo asijsko-americká rasa, jelikož jejími předchůdci jsou též Indiáni, příslušníci skupin žijící na území obou Amerik. Zobrazují největší počet skupin nebo etnik na největší rozloze, která se rozšířila až asi na 50% veškerého lidstva. Podle antropologické klasifikace se rozdělují na tři velké mongoloidní skupiny:

1. severní neboli centrální asijská
2. jižní čili asijskotichomořská
3. americká neboli indiánská

Mezi jejich základní tělesné znaky spadá typická světlá, až bronzová pleť, která má nažloutlý nebo žlutohnědý odstín. Malá nebo střední výška postavy a typické jsou pro ně rovné, tvrdé a velmi tmavé vlasy. Prakticky chybí ochlupení, jak u mužů tak u žen. Vousy jsou většinou velmi řídké. Tvar obličeje je mezognítní (spíše velký než malý), s ostrými partiemi, s malým nosem a šikmýma očima.²⁹

²⁸ Wolf, J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 59

²⁹ „tamtéž“ s. 61

3.1.3 Europoidní rasa

Představitelé europoidní neboli euroasijské čili bílé rasy jsou nejpočetněji zastoupeni na území Indického poloostrova, kde se jejich počet blíží k jedné miliardě lidí. Zde se nacházejí zároveň nejtmavší etnické skupiny euroidů: Tamilové, Todové a Domové. K europoidním typům patří nejen Indidé, ale také Arabidé, žijící v oblastech severní Afriky a na Arabském poloostrově a též ve větší části Přední Asie. K europoidní rase patří především obyvatelé Evropy. Europoidní původ jsou rovněž bílí obyvatelé Austrálie, Nového Zélandu, Kanady a Spojených států amerických, jakož i větší část obyvatel jižní Ameriky. Mezi hlavní a základní společné znaky europoidního plemene je velmi variabilní tvar hlavy. Dalším důležitým faktorem je poměrně velký a výrazný nos, který zřetelně vyčnívá z celého obličej. Oči jsou uloženy v jedné rovině. Horní víčko je málo vyvinuté. Barva pleti se pohybuje od velmi světlé až bílé po tmavě hnědou, která se objevuje u Romů.

Přes uvedené poznatky máme stále s dělením lidí na „rasy“ a rasismem co do činění. Bylo by naivní si myslet, že vědecky podloženým popřením existence „ras“ se rasismu jednou pro vždy zbavíme. Pokud někteří lidé stále definují a poukazují na „černochoy“ či Vietnamce jako příslušníky „černé“, resp. „žluté rasy“, buď tak činí z nedbalosti anebo proto, že je toto, na biologii zdánlivě postavené dělení, funkční. Jinak řečeno se těmto lidem z mnoha různých důvodů hodí věřit b nepřekonatelné a trvalé odlišnosti mezi lidmi. A vyvozovat z toho sociální důsledky.³⁰

3.2 Rasismus

Podstata rasismus tkví určité nenávisti člověka k člověku. Rodí se tedy z nedostatku tolerance, lásky, pochopení a porozumění. Je důsledkem zjednodušených a okleštěných představ lidí, ale může být i výsledkem tuposti a

³⁰ Wolf, J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 63

nepochopení či hrubého materialismu, ale stejně tak i náboženské či ideové zatvrzelosti nebo je výsledkem primitivní ideologie, líbivých sloganů a polopravd a smyšlenek.

Vždy je však výsledkem ignorování a odmítání vědeckých argumentů nebo jejich zkreslování a přizpůsobování mylným představám lidí. Rasismus a nacionalismus se obvykle vyskytují pohromadě a jsou ve své podstatě hypertrofickou modifikací biologicky účelných institucí kmenových skupin anebo zaostávajících národů a národností. Rasismus je nejprve zdůvodňování nerovností a rozdílů všude v přírodě. Rasismus tak poskytoval právo k utlačování jedněch druhých, kdekoliv a kdykoliv. Zejména lynčování černochů v USA. Nejnebezpečnější rasové teorie a projevy rasismu se objevily teprve v podobě agresivních ideologií na konci 19. a ve 20. století v Itálii, v Německu, v Japonsku a v Jihoafrické republice.³¹

V současnosti je rasismus ve své podstatě vědecky vyvrácen, je společensky nepřipustný a netoleruje se. Nemá náležité postavení v lidské společnosti a nenáleží mu právo na existenci, jelikož lidstvo je jednotný celek původu. Je důležité tuto myšlenku realizovat, prostřednictvím médií, výchovy a vzdělání. Poukazovat na to, že rovnost lidí stále existuje. Toleranci a úctu k lidem jiné barvy pleti či etnika je důležité šířit jak v rodinách, ale i ve škole a ve společnosti.

Zpravidla byl rasismus založen na těchto chybách a omylech:

- 1. byl založen na směšování rasy a národa, tj. pojmů a zákonitosti biologických a společenských nebo na ještě složitější směšování faktů a předsudků o těchto pojmech (nejčastější příčina).*
- 2. Vycházel z nevědeckých a falešných představ a názorů jednotlivců či skupin a považované je za jediné, správné a směrodatné, a to zpravidla proto, že vyhovovaly politice zastánců těchto teorií (např. teorie o břemeni bílého člověka).*

³¹ Wolf, J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*, Praha, nakladatelství Karolinum, 2000, s. 113

3. *Opíral se nevědecké teorii o rasové méněcennosti a rovnocennosti lidí na světě. V podstatě šlo o učení nenávisti vůči lidem jiné rasy. Ať už jako ospravedlnění nadvlády jedněch národů nad druhými jako u Starých Římanů nebo v moderní době při ospravedlňování zhoubných teorií nacistů, fašistů a dalších zastánců totality.*³²

3.2.1 Kdo je rasista

Koho můžeme označit za „autora“ rasismu? Obory, jako je sociologie a psychologie nám na tyto otázky odpovídají obecnou metodickou odpovědí, že rasistou se člověk nerodí, ale stává. Za aktéra rasismu je považován ten,co se k němu veřejně hlásí a stojí si sám za svými názory a postoji. Jednou z nejzákladnějších charakteristik u těchto osob je hněv, nenávist, násilné a agresivní jednání vůči osobě jiné „rasy“, cizincům atd. Jeho způsob myšlení je jednodušší a stereotypní, jelikož vychází z předsudků a různých logických klamů. Podle toho jak ventilují svůj hněv navenek, se rozlišují různé typologie lidí, jež mohou mít větší či menší sklon projevit svůj rasistický názory.

Je vytvořeno několik postojových typů, který se od sebe rozlišují několika stupni předsudků. První typ je neochvějný liberál, který je charakterizován tím, že nemá v sobě žádné předsudky vůči lidem jiné rasy, nikdy se nezúčastňuje diskriminace a ani se na nich nepodílí, je si podstatě vědom rizik, co toto chování způsobuje a obnáší. Řádným příkladem prvního typu je bílí kazatelé na americkém Jihu v 60. letech, kteří se zúčastnili demonstrací za občanská práva.

Druhý typ představuje přizpůsobivý liberál, který sice odmítá nějaké předsudky, ale zároveň se drží většiny a podporuje protesty proti lidem jiné pleti. Třetí typ je opatrný rasista, kteří se řadí mezi lidi, kteří mají předsudky, ale spadá i do kategorie pragmatika. Na jedné straně se chová rovnostářsky, ale jen do té doby kdy mu to přináší užitek a zisk. Jedná se o majitele obchodu, kteří obslouží osoby jiné rasy, ale jen když mu to vynese zisk. Čtvrtý typ je bigotní typ. Tento typ je silně poznamenán předsudky, je ochotný je vědomě projevit a diskriminovat. V české společnosti tuto osobu označujeme za aktivního rasistu.³³

³² „tamtéž“ s. 114

³³ Kamín,T., Machalová,T., *Kritika rasy a rasismu*, Brno, Masarykova univerzita, 2003, s. 152- 153

Psychologický popis rasisty nejlépe vystihuje práce sociálního psychologa A. Memfise (s. 153) „ *rasista je člověk, který má strach. Strach má proto, protože je útočníkem, agresorem a útočí proto, protože má strach.*“ Útočník se agresivním aktem chce zbavit strachu. Jeho strach nebo obava většinou mívají hlubší podtext, tím že oni sami mají strach ze ztráty majetku, funkcí, výsad atd., o které by se musel dělit s někým jiným.

Politologové spojují identifikaci s těmi, kteří se podílejí na tvorbě či propagaci nenávisti vůči jiné rase. Otevřenou nenávist a násilí vůči jiným rasám propagoval fašismus. Proto jsou rasisté často identifikováni jako stoupenčí fašismu nebo jemu příbuzných hnutí. Tato hnutí jsou považována za pravicový extremismus a jejich představitelé za extremisty. Extremismus vytváří jednoduchou představu, že jen stoupenčí takto hodnocených politických hnutí jsou potenciální nositelé rasismu, a to do té doby, kdy svojí nenávist vůči jiným menšinám budou projevovat násilím a agresí.³⁴

³⁴ Kamín, T., Machalová, T., *Kritika rasy a rasismu*, Brno, Masarykova univerzita, 2003, s. 153- 154

4 Projevy rasismu

Rasové předsudky

Fixovaný, dopředu zformovaný postoj. Obvykle negativní a zaměřený na určitou společenskou skupinu. Má-li někdo předsudky vůči příslušníkům jiného etnika či rasy, nedopouští se tím ještě diskriminace, ta se projeví až v určitém jednání.³⁵

Rasová diskriminace

Rasová diskriminace znamená jakékoliv rozlišování, vylučování, omezování nebo znevýhodňování založené na rase, barvě pleti nebo na národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo kterékoliv jiné oblasti veřejného života.

Rasová diskriminace zahrnuje dva druhy chování. Jedna je diskriminace úmyslná a druhá strukturální. V prvním případě se jedná o úmyslné chování směřující na konkrétní osobu z diskriminované skupiny. A v druhém případě se jedná o neúmyslnou diskriminaci handicapovanou skupinu lidí, nepočítá se s jejími odlišnostmi potřebami.³⁶

Rasová segregace

Oddělování, vylučování, zpravidla na základě rasových či jiných diskriminačních opatření. Jedná se o skupiny které jsou koncentrované do jedné lokality a tím vznikají ghetta. Jedná se o dobrovolnou činnost.³⁷

Rasové násilí

Pod tím to termínem rozumíme násilné chování s rasovým motivem, jehož objektem je neindividualizovaný příslušník rasově odlišné skupiny. V případech rasového násilí je podstatné, že oběť pro něho nemá tvář. Útočník napadá odlišnou rasu a konkrétní oběť je kýmkoliv z této skupiny zaměnitelná. Pod násilné chování

³⁵ Chmelík, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha, Nakladatelství Linde, 2001, s. 10

³⁶ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha, Portál, 1998, s. 14

³⁷ Chmelík, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha, Nakladatelství Linde, 2001, s. 10

spadá ublížení na zdraví, zabití, způsobení škody velkého rozsahu. Co přiřazuje tyto druhy obecně existujícího násilného chování pod množinu rasového násilí, je přítomnost rasového motivu.³⁸

Rasově motivované útoky jsou páčány ve třech formách:

- Slovní útoky- podstatou páčání těchto útoků je útok na práva a svobody občanů bez fyzického kontaktu s obětí, tento útok zahrnuje slovní napadení, sledování a pronásledování oběti nesoucí sebou nadávky a výhrůžky. Slovní útoky jsou dále charakterizovány i tím, že jsou páčány skupinově. Nejčastějšími způsoby páčání slovních útoků jsou slovní urážky pro jejich odlišnou barvu pleti, rasovou odlišnost, příslušnost k jinému národu. Slovní útoky jsou velmi často doprovázeny ničením jejich majetku a objektů.
- Fyzické útoky- základním rysem je narůstající brutalita páčána na samotné osobě nebo i majetku. Důležitým rysem je agrese, která se vyskytuje u všech násilných útoků a tento znak je pro ně společný. Prostřednictvím agrese pachatelé vyjadřují svůj nenávistný postoj vůči rasově, etnicky, národnostně odlišným smýšlejícím občanům. Fyzické nebo psychické násilí přerůstá až v teror, kde si dokazují nadřazenost vůči oběti nebo jejím majetku.
- Grafický útok- Tato forma je charakterizovaná vydáváním různých časopisů, vylepování plakátů. Obvyklým motivem grafických projevů jsou znaky fašismu. Nejčastějším grafickým projevem je fašistická svastika a symbolika KU-KLUX-KLANU a další.³⁹

³⁸ Šišková, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu*, Praha: Portál, 1998, s. 14

³⁹ Fredrickson, M.G., *Rasismus- stručná historie*, Praha, nakladatelství Jiří Buchal, 2003, s. 109- 115

4.1 Příčiny rasismu v České republice

Diskriminace v České republice existuje hned v několika oblastech. Nejde však o záměrnou a cílenou diskriminaci některých skupin ze strany vlády nebo státu, ale spíše o ignoraci těch praktik, jejichž základ je zakořeněn v předsudcích a xenofobii většinové populace. Česká společnost vykazuje v porovnání s ostatními zeměmi vysoké negativní postoje vůči jiným národnostním či etnickým skupinám. Jedno vysvětlení je dáno faktem, že uzavřená česká společnost není ani na výchovu, ani na vzdělání připravena na přijímání jakékoliv odlišnosti od „české normy“ jinak než s obavami či zakořeněným strachem z neznámého.

Tento strach pramení převážně z nedostatku objektivních informací a z negativních zpráv o všem, co není naše a co nás zdánlivě i skutečně ohrožuje, což je ve svém důsledku zdrojem stereotypu, rostoucí xenofobie a rasismu. Dalšími příčinami rasistických postojů jsou ekonomické podmínky naší země. V současné době je mnoho lidí nezaměstnaných a to způsobuje velkou rivalitu, jak na trhu práce a sociálních služeb. Důležité je štěpovat dětem již od útlého věku větší toleranci k lidem jiné pleti. Povede to k lepším mezilidským vztahům.⁴⁰

4.1.1 Antirasistický program

Antirasistický program je implicitní součástí každé demokratické politické strategie. Tato strategie by měla řešit otázku, jak by měl probíhat „boj“ proti rasismu. Jednak by to mělo být zavedením zvýšené represe za pomoci policie a trestního práva, ale i zvýrazňováním morálních hodnot. Antirasismus je výlučně politickou záležitostí. Morální hodnoty jako je solidarita, dobročinnost a další pozitivní kvality společenských vztahů neimplikují automaticky antirasismus. Podobně, jako ne vždy hněv vůči cizincům je projevem rasismu.

Negativní reakce se na rasistické mění až tehdy, kdy motivují k ponižování nenáviděné cizosti, jinakosti, k jejímu „potrestání“, odstranění, třeba i násilím. Bylo již zkoumáno několik druhů strategií, ale každá si odnášela kritiku a ne moc vydařený efekt.

Mezi první strategii patří antirasismus, který byl chápán jako protiklad rasismu. Sama tato strategie státu nic nepřinesla, podařilo se jí akorát rozmnožit

⁴⁰ Černý, V., *Rasismus, jeho základy a vývoj*, Olomouc, nakladatelství Votobia, 1995, s. 60-70

další pochybnosti. Další strategie byla identifikována jako princip rovnosti a rovnoprávnosti odlišných etnických a kulturních skupin. Boj za vymýcení nerovnosti je však beznadějný, protože se nikdy nepodaří dostat nerovnost a rovnost na nějakou přiměřenou rovinu. V neposlední řadě sem patřila i argumentace, že za rasistu budeme považovat jenom ty, kteří tvrdě brojí proti osobám jiné „rasy“. Tím by se ale přistoupilo na stejný způsob myšlení, jakým se vyznačuje sama rasistická argumentace.

Antirasistický politický program moderní demokratické společnosti nemůže být založen pouze na negaci rasismu. Rasismus nebude nikdy možné úplně porazit a popřít. Stále se musíme snažit jemu odporovat a kriticky odhalovat jeho nové formy a taktiky. Základní body, které by měly obsahovat antirasistický program.⁴¹

4.1.2 Orgány

V České republice opatření proti rasismu nepřijímají pouze státní orgány a instituce, které jsou zaměřené na oblast vnitřní bezpečnosti, ale zapojují se i další státní orgány a instituce a dále státní orgány zaměřené na školství, kulturu, mládež a lidská práva.⁴²

Policie České republiky

Ozbrojeným bezpečnostním sborem, jemuž jsou svěřeny úkoly ve věcech pořádku a bezpečnosti, včetně vedení boje proti rasismu, je Policie České republiky. V rámci oboru obecné kriminality Ředitelství kriminality služby kriminální policie Policejního prezidia bylo od 1. srpna 1995 zřízeno pracoviště pro metodiku a koordinaci řízení Policie ČR. Specialisté na problematiku rasismu působili i na krajské a okresní úrovni. Jeho pracovníci se mají zabývat rasismem, rozdělení funkce a dělby práce. Do působení proti rasismu se mohou začlenit i obecní policisté, v případě že je ohrožován veřejný pořádek v obci.

Významnou roli sehrávají preventivně informační skupiny Policie ČR, které informují o nebezpečí rasisticky motivované trestné činnosti, zvyšují právní vědomí dětí i dospělých a pomáhají při odstraňování předsudků mezi Romy a majoritou.

⁴¹ Kamín, T., Machalová, T., *Kritika rasy a rasismu*, Brno, Masarykova univerzita, 2003, s.160- 163

⁴² Danics, Š., Kamín, T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 105

Zároveň tím pomáhají zvyšovat důvěru etnik v práci a profesionalitu policie na úseku boje proti rasismu a informace se rozšiřují k místním orgánům veřejné správy a k občanům.⁴³

Policie přijala tzv. „Národní strategii pro práci Policie České republiky ve vztahu k národnostním a etnickým menšinám“. Strategie se dotýká problematiky vztahu mezi Policí ČR a menšinami. Komunikaci mezi příslušníky menšin a policisty a naplňování principů Strategie zajišťuje styčný důstojník pro národnosti a etnické menšiny spolu se svojí pracovní skupinou. Tým se zaměřil na splnění jednoho z hlavních cílů Strategie, kterým je vzdělávání policistů.

V rámci plnění dalších úkolů Strategie styčný důstojník také udržuje kontakty s představiteli samosprávy i nevládních organizací. Vyhledává, navazuje a udržuje kontakty v minoritních komunitách, je připraven iniciovat setkání s představiteli národních a etnických menšin, veřejné správy a nevládních organizací. Má se podílet na aktivitách komunitních center, účastnit se dle možností společenských aktivit, konferencí a seminářů a prezentovat aktivity policie.⁴⁴

Bezpečnostní informační služba

Z hlediska zabezpečování informací o rasismu je nejdůležitější ve vymezení kompetencí, která hovoří o záměrech a činnostech namířených proti demokratickým základům, svrchovanosti a územní celistvosti ČR. Opatření a programy politiky realizují především státní orgány zaměřené na oblast vnitřní bezpečnosti nebo justice, ale participují na nich i státní orgány jiného zaměření. Které se týká školství, mládeže, kultury, lidských práv apod.

Dále i různé nevládní organizace, včetně médií a akademické vědeckovýzkumné sféry. V neposlední řadě i fragmenty občanské společnosti.⁴⁵

Další aktéři

Do boje proti rasismu se zapojují i vrcholné ústavně-politické orgány státu, jako je parlament a vláda, nezůstávají však stranou ani různé občanské spolky a

⁴³ Danics,Š.,Kamín,T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 105

⁴⁴ Balvín,J., *Identita ve vztahu k národnostním menšinám*, Praha, 1.díl, 2006, s. 192- 193

⁴⁵ Danics,Š.,Kamín,T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 106- 107

struktury. Samozřejmě akademická sféra se přímo a nepřímo zapojuje do politiky, zvláště pak, je-li státem tato činnost podporována.⁴⁶

4.1.3 Boj proti rasismu

Právní systém České republiky v oblasti boje s rasismem a xenofobií ovlivňován Organizací spojených národů, Evropskou unií, Radou Evropy a Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Tyto organizace usilují o prosazování lidských práv a základních svobod pro všechny bez výjimky a podle Ústavy České republiky článku 10 jsou ratifikované mezinárodní smlouvy týkající se lidských práv a základních svobod bezprostředně závazné a mají přednost před zákonem.⁴⁷

Organizace spojených národů (OSN)

OSN si stanovilo za cíl „podporovat mezinárodní činnost na poli hospodářském, sociálním, kulturním, výchovném a základních svobod pro všechny, bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství“. OSN se zde zavazuje podporovat „obecnou úctu k lidským právům a základním lidským svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství a jejich zachování.“⁴⁸

V roce 1948 byla vyhlášena Všeobecná deklarace lidských práv a na jejím základě má každý právo a svobodu, bez jakéhokoliv rozdílu rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení.⁴⁹

V roce 1965 byla přijata *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace*, která definuje pojem rasové diskriminace jako „jakékoliv rozlišování, vylučování, omezování nebo zvyhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a svobod na základě

⁴⁶ Danics, Š., Kamín, T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 107

⁴⁷ Kamín, T., Machalová, T., *Kritika rasy a rasismu*, Brno, Masarykova univerzita, 2003, s. 57- 58

⁴⁸ „tamtéž“ s. 58

⁴⁹ „tamtéž“ s. 58

rovnosti v politickém, hospodářském, sociálním, kulturním nebo v kterékoliv jiné oblasti veřejného života“.⁵⁰

Evropská komise

Vznik Evropské komise proti rasismu a netoleranci (ECRI), jemuž byl svěřen úkol potírat rasismus, rasovou diskriminaci, xenofobii, antisemitismus a nesnášenlivost v Evropě z hlediska obrany lidských práv, ve světle Evropské úmluvy o lidských právech, jejich dodatečných protokolů a souvisejícího zvykového práva.⁵¹

Rada Evropy

V boji proti rasismu zaujímá Rada Evropy klíčovou pozici. Rada Evropy se opírá o několik právních nástrojů. Je to např. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod z roku 1950. Česká republika přistoupila k Úmluvě v roce 1992. Na dodržování lidských práv by měl dohlížet Evropský soud pro lidská práva. Další právní nástroje Rady Evropy jsou Evropská sociální charta z roku 1961, Evropská charta regionálních nebo menšinových jazyků, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin z roku 1995 a Úmluva o účasti cizinců na veřejném životě na místní úrovni z roku 1997. Při Radě Evropy fungují Evropská komise, komise proti rasismu a netoleranci, Evropské centrum pro záležitosti menšin, Evropské centrum pro práva Romů, Evropské centrum pro migraci.⁵²

Evropská Unie (EU)

Členské země Evropské Unie jsou zároveň členy Rady Evropy a v oblasti lidských práv přijímají především její legislativu. Základním kodexem Evropské Unie pro oblast lidských práv je Charta základních lidských práv Evropské Unie, která byla podepsaná na konferenci v Nice v roce 2000.

Na odstranění diskriminace v oblasti vzdělání, bydlení, zaměstnání, služeb, systému trestní spravedlnosti a státní správy se zaměřuje Směrnice Rady Evropské Unie 43/2000/ES. V rámci Evropské unie funguje Poradní komise proti rasismu a xenofobie a Evropské monitorovací centru proti rasismu a xenofobie. Toto monitorovací centrum

⁵⁰ Kamín, T., Machalová, T., *Kritika rasy a rasismu*, Brno, Masarykova univerzita, 2003, s. 57- 58

⁵¹ Rada Evropy, Výbor ministrů., *Dokumenty Evropské komise proti rasismu a intoleranci*, 2003, s. 5

⁵² Machalová, T., *Lidská práva proti rasismu*, 1. vyd. Brno: Doplněk, 2001. s. 263

sídlí ve Vídni a jeho základním úkolem je shromažďovat informace o rozsahu a vývoji rasistických, xenofobních a antisemitických projevů v Evropské Unii.⁵³

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE)

Za nejdůležitější nástroj Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě se dá považovat Kodaňský dokument z roku 1990, kde jsou stanoveny základní principy lidských práv.⁵⁴

V České republice vychází právní rámec pro boj s rasismem z Ústavy (zákon č.1/1993 Sb.). V ústavě je stanoveno, že Česká republika je založena na úctě k právům a svobodám člověka a občana a ty jsou pod ochranou soudní moci.⁵⁵

Listina základních práv a svobod (zákon č. 23/1991 Sb.) prohlašuje v článku 1, že lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech a základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. V článku č. 3 jsou základní práva a svobody zaručeny všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.⁵⁶(3, s.484 – 485)

V Hlavě III Listiny základních práv a svobod se píše, že příslušnost k národnostní či etnické menšině nesmí být nikomu na újmu. Menšinám se také zaručuje všestranný rozvoj, právo na vzdělání v mateřském jazyce, na užívání mateřského jazyka v úředním styku, právo na účast na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin. Rasově motivované trestné činy a přestupky jsou postižitelné dle trestního zákona. Jako rasově motivované trestné činy se označují např. vraždy, atentáty, hromadné masakry, šíření rasistických ideologií, používání fašistické či nacistické symboliky apod.⁵⁷

⁵³ Machalová, T., *Lidská práva proti rasismu*, 1. vyd. Brno: Doplněk, 2001. s. 263

⁵⁴ „tamtéž“ s. 264

⁵⁵ *Ústava ČR Zákon č. 1/1993 Sb.*

⁵⁶ *Listina Základních práv a svobod Zákon č. 2/1993 Sb*

⁵⁷ „tamtéž“

5 Rasismu mezi dětmi

Předsudek je obvykle definován jako fixovaný postoj s emocionálním podkladem, který je zaujímán k nějakému objektu či k jiným lidem, jednotlivcům i velkým skupinám. Jsou-li předsudky zaměřeny na určité etnické či rasové skupiny, hovoříme o etnických předsudcích nebo rasových předsudcích. Předsudky jsou výrazem neznalosti, posilované pocitem strachu nebo bezmoci. Málokdo z nás vyjádří vědomě a otevřeně své negativní rasové postoje nebo schválí diskriminaci vůči národnostním menšinám. Často však nepřímo a neuvědoměle můžeme podporovat nadřazenost většinové kultury nad menšinami. Tento postoj se může stát pro děti názorným příkladem, který přejímají jako vzor. Jakmile předsudek zapustí v nějakém prostředí kořeny, je obtížné se jej zbavit nebo ho vyvrátit.⁵⁸

5.1 Rasismus v lavicích

Školy hrají hlavní roli ve formování postojů a žáků a jejich světonázoru. Učitelé by se měli snažit napomáhat k rozvoji žáků a to při porozumění a v respektování kulturních nebo rasových odlišností v rámci školní komunity i v celé společnosti. Názory žáků týkajících se kulturních rozdílností v jejich třídě, ve školách nebo i ve společnosti jsou odlišné. U některých žáků se setkáváme s pozitivním zájmem o poznání něčeho neznámého, bohužel u některých zase nalézáme nelibost k jiné barvě pleti, která hraničí až s odporem. Tyto postoje jsou odlišné u věkových kategorií žáků. Starší žáci mají větší rasistické sklony než ty mladší. Žáci jsou silně ovlivňováni svými rodinami, kamarády, hodnotami, které zastávají, ale především i společností, ve které žijí.

Rasismu se má různé projevy a způsoby, rasismem může být poznamenán nejen žák, ale i učitel nebo jiný školní personál. Má špatný vliv na studenty i personál. Může ovlivnit jejich sebedůvěru, radost ze života, nedůvěra k druhým lidem, snížit schopnost navazovat vztahy. Rasismus a xenofobie mají negativní vliv na vyučovací proces a školní klima.

Bohužel jsou i příklady kde rasistické projevy jsou nekontrolované a to víc neodsuzované a nepotrestané, mohou se šířit dál a stát se i jakousi normou v dané škole.

⁵⁸ Kolektiv autorů., *Česká xenofobie*, Praha, nakladatelství Votobia, 1998, s. 35

Následky tohoto jevu mohou způsobit špatné kulturní prostředí školy. Každá škola by měla usilovat o zlepšení mezilidských vztahů. A to za pomoci respektování kulturních hodnot a to všech členů školní komunity.⁵⁹

Příklady rasismu ve školách

- Ponižování osoby jiné barvy, která pochází z jiného kulturního prostředí a to kvůli jeho oděvu, postojům
- Vyprávění vtipů zaměřených na danou osobu
- Urážky a nadávky
- Výsměch za přízvuk
- Nerespektování odlišné víry a náboženství
- Učitelé se nesnaží zařazovat děti jiné pleti do aktivit školy
- Odmítání spolupráce a spřátelení se s osobou pocházející z jiné kultury
- Slovní narážky pro neznámá jména
- A v neposlední řadě psychické a fyzické útoky

Rasismus namířený na žáky

- Necítí se spokojený a šťastný
- Zanedbává školní docházku, potají zůstává doma
- Pociťuje strach a obavy
- Ztrácejí svojí hrdost
- Odmítá svojí kulturu a bojí se mluvit svým rodným jazykem
- Stává se agresivním
- Má větší sklony k užívání alkoholu, drog
- Nevládá učivo a zhoršuje se mu školní prospěch
- Špatně navazuje přátelství s vrstevníky

Učitel jako oběť rasismu

- Pochybuje o svém povolání učitele, nemá požitky z učení.

⁵⁹ Kolář, M., *Bolest šikanování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 265

- Ztrácí důvěru ve své schopnosti vyučovat.
- Má strach chodit do školy a vést výuku.
- Pociťuje úzkost, necítí se dobře a není šťastný.
- Objevují se sklony k patologickému chování (užívání drog, alkoholu apod.)⁴⁸

Důsledky rasistických projevů

- Žáci si hledají přátele pouze takové, kteří pocházejí ze stejného kulturního prostředí jako oni (mají obdobnou barvu pleti, hovoří stejným mateřským jazykem apod.)
- Mezi skupinami žáků jiného etnického původu dochází k šarvátkám, napadání a týrání ve škole i mimo školní prostředí.
- Školní klima nemá přátelskou a klidnou atmosféru. Vztahy mezi žáky a učiteli jsou napjaté a vyhrocené.
- Rodiče ztrácejí důvěru v danou školu.

Každá škola by měla respektovat a podporovat všechny žáky i personál ve školní komunitě bez ohledu na rasový původ. Všichni členové školní komunity by měli včas rozpoznat projevy rasismu (šikana, týrání, diskriminace) a zaujmout k nim vhodný postoj. Jedním z hlavních cílů výchovy a výuky musí být snížení negativních postojů vůči lidem jiné rasy. Je třeba žáky a studenty seznámit s problematikou rasismu.

Další podmínkou vhodného školního prostředí je to, aby všichni respektovali národnostní, jazykovou a hodnotovou rozmanitost ostatních spolužáků, kolegů a personálu. V knihách, učebních a herních pomůckách by měly být obrázky a fotografie lidí všech barev pleti. Žáci, zejména ti nejmladší, si tak snadněji uvědomí rasovou a národnostní různorodost. Lidé černé a žluté barvy pleti se nesmí zobrazováni pouze jako ti, kdo žijí v tzv. třetím světě, který představuje chudé a zaostalé země.

Vliv na utváření multikulturního prostředí má také obsah kurikula. To by mělo být zaměřené mimo jiné na významné osobnosti z jiného socio-kulturní prostředí. A je třeba respektovat mateřský jazyk žáků, studentů a personálu z jiného kulturního

prostředí, neboť je součástí jejich identity. Všichni by měli mít možnost svůj původní jazyk používat bez strachu, že budou uráženi či jinak napadáni.⁶⁰

Stupně vzdělávacího systému

Mateřské školy

S projevy rasismu a diskriminace se můžeme setkat již u dětí předškolního věku. Jedná se hlavně o konfrontaci českých dětí s romskými či vietnamskými dětmi. Projevuje se to například odmítavým postoji bílých dětí hrát si s dětmi, které jsou jiné například, protože smrdí, nejsou upravené, špatně se vyjadřují atd. U dětí takového nízkého věku spíše nejde o vědomí rasismus založený na osobní nesnášenlivosti nějaké skupiny obyvatel, ale jejich chování většinou odráží názorové klima v rodině. Zde je nutný zásah pedagoga již v raném stádiu. Měl by vysvětlit dětem, že jejich chování je nesprávné a již v tomto věku je možné si s dětmi povídat na téma různých rozdílů mezi kulturami. Je bohužel častým jevem, že pokud učitel je sám netolerantní k menšinám, tak toto chování přehlíží, a tím ho přímo podporuje. To pak může vést na základní škole a výše právě k formám šikany a rasově podmíněným útokům. Už na tomto nízkém stupni vzdělávacího systému se vyskytuje zamítnutí přijetí dítěte z důvodu, že patří k nějaké menšině například proto, že ředitelka obává, že rodiče nebudou platit, či s nimi budou jiné problémy. Jde o chování nezákonné, ale odůvodní se například tím, že ve školce již nemají místo apod. S tímto odmítavým postojem se pak menšinové děti setkávají nejen ve školství, ale ještě častěji při hledání zaměstnání.⁶¹

Základní školy

Pokud sledujeme statistiky, můžeme zjistit, že čím vyšší třída, tak tím méně Romů v nich najdeme. Jak je již zmíněno, přístup romských dětí k učení a ke vzdělání je odlišný, a proto jsme svědky toho, že jsou často „odklizeny“ jako nepřizpůsobiví jedinci do speciálních škol. Pokud na „normální“ škole vydrží, pak jsou často právě oběti šikany, která může přerůst v rasistické chování ze strany

⁶⁰ Kolář, M., *Bolest šikanování*, 1. vyd. Praha: Portál, 2005, s. 266

⁶¹ Havlík, R., Kořán, J., *Sociologie výchovy a školy*, Praha: Portál, 2002, s. 48

spolužáků. Romské děti, pokud nechce do speciální školy, musí projevit větší úsilí při učení, ale také to musí být silná osobnost, aby se nestala právě terčem šikany. Toto nebezpečí vnímá i mnoho romských rodičů. Tak se v mnoha případech stává, že jim nevadí, že jejich děti chodí do základní školy praktické. Rodičům připadá, že jejich dítě tu bude více ve bezpečí, „mezi svými“, bude méně vystaveno nebezpečí rasové diskriminace.

Pokud by se tato situace změnila, pak by byla asi snadnější motivovat některé romské rodiče, aby netrvali na tom, aby jejich dítě speciální školu navštěvovalo. Je samozřejmě také nutné brát na zřetel, že mnoho romských dětí se do speciálních škol nedostane na přání svých rodičů, ale je tam automaticky zařazeno. Sice podle vstupních testů, ale bez ohledu na rodinné zázemí a možnosti rozvoje potenciálu dítěte.

Stále častějším jevem jsou na našich školách vietnamské děti, které jsou však přijímány učiteli i spolužáky více pozitivně. Což je dané jejich podobným přístupem ke vzdělání. Jsou snaživí a pilní, mají zájem stát se součástí společnosti. V jejich kultuře se učitelé vždy těšili úctě a obecně se úcta ke starším projevuje poslušností. To se slučuje i s kulturou našeho vzdělávání. U Romů, kde jejich rodina, společenství silně hierarchizováno, se také starší těší k úctě, ale projevy jsou odlišné například v tom, že po nich nikdo z dospělých doma nechce, aby určitou dobu seděli a byli zticha.⁶²

Střední školy

Tato problematika je zatím spíše okrajová, protože odsunem většiny Romů do zvláštních škol se výrazně snižují jejich šance na přijetí na vyšší stupeň. Romové, kteří vystudují střední školy, navíc s maturitou, jsou u nás spíše raritou. Je asi nejprve nutné provést reformy na základní škole.

Je ale otázka, zda chceme Romům uchovat jejich kulturu a pochopit jejich odlišný životní styl a pomáhat nalézt střední cestu, jak toto spojit s naším systémem, či zda je budeme nutit (jeden z nejsilnějších prostředků je právě vzdělávací systém), aby přijali kulturu většinové společnosti.⁶³

⁶² Havlík,R.,Kořa,J., *Sociologie výchovy a školy*, Praha: Portál, 2002, s. 48- 49

⁶³ Havlík,R.,Kořa,J., *Sociologie výchovy a školy*, Praha: Portál, 2002, s. 49

Vysoké školy

Když jsem četla o rasové diskriminaci zaměstnanců a studentů na vysokých školách ve Velké Británii, musela jsem si uvědomit a uznat fakt, jak jsme na tom v Čechách špatně, když jinde mluví o diskriminaci na univerzitách a my řešíme, zda je Rom schopen dostudovat základní školu. I přes tento do očí bijící příklad, někteří politici tvrdí, že rasová diskriminace u nás není. Je ale dobré znamení, že se o věci diskutuje v odborných kruzích. Již dnes samozřejmě na univerzitách několik Romů studuje, ale jde o malý počet jednotlivců. Většinou studují romistiku, romštinu, romskou kulturu či pedagogickou přípravu pro výuku romských žáků. Chybí ovšem například studenti žurnalistiky. Karlova univerzita například navrhla řešení přístupů Romů na univerzity, kde by byli začleněni při pomaturitních kursech, které připravují na vysokou školu, zařazení do skupin zahraničních studentů, nebo by vytvořili skupinu vlastní, přičemž by byla snaha o bezplatnost této služby. Jde o první teoretické návrhy, ale je důležité, že se o tomto tématu začalo vůbec diskutovat.⁶⁴

5.2 Šikana mezi dětmi

Pojem šikana pochází ze slova z francouzského jazyka *chicane*, vystihuje zlomyslné obtěžování, týrání. V české republice se převážně používá slovo „Nováčci“. Tento pojem se často používal v armádě. V současné době se o šikaně hovoří hlavně mezi dětmi. Ti dokážou své spolužáky šikanovat až do té míry, že se nebojí použít i fyzických trestů. Mezi ně patří řezání a pálení. Uvádím definici šikany, se kterou pracují v posledních letech přední britští badatelé:

*„Šikanování říkáme tomu, když jedno dítě nebo skupina dětí říká jinému dítěti ošklivé a nepříjemné věci, bije je, kope, vyhrožuje mu, zamyká je v místnosti a podobně. Tyto incidenty se mohou často opakovat a pro šikanované dítě je obtížné, aby se samo ubránilo. Jako šikanování mohou být označovány posměšky nebo ošklivé poznámky o rodině“.*⁶⁵

⁶⁴ „tamtéž“ s. 50

⁶⁵ Říčan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha: Portál, 1995, s. 24-26

Forma šikany mívá skryté podtexty, můžou být z důvodu sexuálního zájmu nebo třeba může být ovlivňována rasismem. Šikana má mnoho druhů. Některé poznáme hned na první dojem, ale některé mohou být skryté. Na ty člověk přijde, až se do této problematiky dostane hlouběji.⁶⁶

Motivy:

- Touha po moci- Tento motiv by se dal i předpovídat. Jedná se o přání někoho vlastnit nebo mít nad ním obrovskou moc. Člověk se snaží skrze druhou osobu plnit si své sny a nebo své potřeby.
- Motiv krutosti- Lidé neradi mluví o tomto motivu. Představa, že se člověk rád libuje v působící bolesti nebo v utrpení jiného člověka, nahání u některých jedinců husí kůži. Přece jenom tento pocit je zakotvený v každém člověku, jenom u některých se projeví hned, v průběhu děje nebo se projevit vůbec nemusí.
- Zvědavost- Někteří k tomuto motivu přistupují, jako k experimentu. Zahnat člověka, až na hranice strach a bolesti a přihlížet čeho jsou v tomto stavu schopný udělat. Mučit tel vycítí, že taková situace člověka poníží. Velkou zbraní pro mučitele jsou tajemství mučící osoby, které hrají v jejich neprospěch.⁶⁷

Šikana ve školních lavicích a její typický rozvoj má komplikovaný proces. Některé příběhy mají dobrý konec, jedná se o varianty ve kterých figurovali školní zaměstnanci nebo rodina. Tento přístup všímavosti napomohl k zdárnému konci, ale i k nápravě trýznitele.⁶⁸

Jací jsou děti, kteří šikanují své spolužáky?

Tuto otázku lze klást za předpokladu, že mluvíme o určitým trváním, nikoliv o krátkodobé šikaně. Trýznitel, který začne se šikanu již v raném dětství, v tom pokračuje i v jiném prostředí. Zda-li se jedná o fyzické napadání, jedná se o

⁶⁶ „tamtéž“ s. 27

⁶⁷ Říčan,P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)* , Praha, : Portál, 1995, s. 29

⁶⁸ „tamtéž“ s. 30

velmi tělesně nadprůměrné jedince, kteří manipulují s velkou silou a obratností. Ale ne v každém případě tomu je tak. I inteligentní jedinec, který má sklony ke krutosti může vyvážit i takové nedostatky, jako je tělesná hmotnost.

U psychické vlastnosti je třeba zamezit šíření omylu, že se jedná o agresora, který má jakýsi mindrák. Sice může i většině případů bývá, že agresor má o něco horší průměr, ale tento deficit nebývá důvodem k šikaně. Trýzniteli jsou ve většině případů sebejistí chlapci i děvčata. Duševní vývoj může být poškozen nevhodnou výchovou. Pro trýznitele je důležitá vlastnost dominovat, ovládat druhé a za jakékoliv situace tvrdě si prosazovat svůj názor. Mají velké sklony se urážet a vidět agresí proti sobě i tak, kde ve skutečnosti není. Způsobovat bolest a celkově ubližovat jiným jim způsobuje velkou radost. Je důležité sledovat agresí, která je schopná překračovat určitou skupinu pravidel, která se pak vyvíjí i do takového stádia, že vede k ničení věcí pro zábavu, nerespektují soukromé vlastnictví a tato často to vede k podvádění. Důležitou složkou v lidském životě je svědomí, tento prvek by se měl rozvíjet již od dětství. Ale bohužel u agresorů je tento prvek zakrnělý.⁶⁹

Co vede agresory k šikaně? Má snad na to velký podíl výchova?

Agresivita se vytváří již v předškolním věku. Důležitou roli hrají dispozice, které vedou k temperamentu a vznětlivosti a k menší citlivosti k možným následkům jednání. Nejvíce dítě poškodí nedostatek zájmu, citový chlad, lhostejnost která vede až k nepřátelství, dále i prudké výbuchy negativních citů nebo dokonce nenávist. Většinou to vede k fyzickému a psychickému násilí, jako je bití, kruté tělesné tresty, nadávky a ponižování. Vede to k násilí, který se jedinec dopouští vůči svým vrstevníkům ve škole nebo na hřišti. U některých agresorů obojího pohlaví bylo zjištěno nepřátelské a chladné otce, kteří zároveň brzdili autonomii dítěte.

⁶⁹ Řičan,P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)* , Praha, : Portál, 1995, s. 31-32

Řada dětských agresorů pochází z rodin podnikatelské elity. Mají velmi úspěšné rodiče, kteří vydělávají velké peníze a to vede k důvodu, že si často svých dětí moc nevšímají a za to je rozmazlují astronomickým kapesným.⁷⁰

Jaké jsou oběti šikany a jak se odlišují od ostatních?

Obětí šikany se prakticky může stát kdokoli. Šikana hrozí, jak dítěti které přijde nové do sehraného kolektivu nebo se může stát předmětem nepřátelských skupin kvůli nějaké své přednosti. Nebo se šikanovaným dítětem může stát dítě přemýšlivé, které má dobré vztahy s nějakým svým učitelem. Nejjednodušší riziko je v tělesné slabosti při fyzickém střetnutí.

Šikanovaným dítětem se může stát i to dítě, které pochází ze sociálně slabé rodiny, jehož rodiče nemají dostatek peněz na oblečení a nebo na dost velké kapesné. Rasová odlišnost, především barva pleti, je při šikanování důležitým faktorem. Jedná se tedy o rasově motivovanou šikanu.

Jedná-li se o psychické vlastnosti týkající se oběti šikany, jde o tichou a plachou osobu. Při fyzickém nebo psychickém útoku se stáhne. Je to osoba, která má nízké sebevědomí a často se cítí zahanbeně. Obětí se často stává dítě, které je osamělé, je bez kamarádů. Oběti mívají odmítavý vztah k násilí, jako je ve sportu.⁷¹

Přímé známky šikany

1. Posměšné poznámky na adresu dítěte,
2. Kritika dítěte, pronášení nepřátelských výtek
3. Příkazy, které dítě dostává od jiných dětí a skutečnost, že se podřizuje
4. Strkání, kopání, které nejsou zrovna silné, ale je nápadné, že je dítě neoplácí
5. Rvačky

Nepřímé známky šikany

1. Dítě je o přestávkách často samo

⁷⁰ Říčan,P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha: Portál, 1995, s. 30

⁷¹ „tamtéž“ s. 34- 35

2. Při sportu bývá dítě voleno do družstev mezi posledními
3. Často vyhledává blízkost učitelů
4. Strach vystoupit před třídou
5. Působí smutně a ubrečeně
6. Zhoršení prospěchu
7. Jeho věci jsou špinavé nebo zničené
8. Poškozený oděv
9. Modřiny, potlučeniny a jiné řezné rány, které dítě nedokáže vysvětlit

Rodiče by měli věnovat velkou pozornost nad maličkostmi, i každá drobnost vede k odhalení šikany a následně i k jeho pachateli.⁷²

Zásahy proti šikaně?

Jde je rozdělovat na úkoly školy a úkoly rodičů. Nejprve se proberou úkoly, které splní škola při odhalení šikany a pak se budou probírat povinnosti a možnosti rodičů.

Úloha školy

Když se člověk dozví o konkrétním případě šikany, ne důležitějším pravidlem je zachovat klid. Nepřiměřená reakce učitele může v trýzniteli vyvolat velice silný pocit zábavy a zlepšit jejich postavení před všemi dětmi. Výraz nesouhlasu a hněvu je v dané situaci na místě, ale musí však mít správný účinek a ne opačný, který by vyvolal u ostatních dětí stejné emoce, jako u trýznitele.

Každý případ šikany, který způsobil velké problémy, musí třídní učitel nahlásit řediteli školy. Snaha za každou cenu uchránit oběť před dalším útokem a to tím, že ho v krajních případech zbavíme docházky a to do doby než se vše vyřeší. K obětem nechováme přehnaný soucit, ale snažíme se je uchránit před zbytečným kontaktem s agresorem. S agresory jednáme vždy individuálně, nikoliv na obdiv před spolužáky. Vychází se především z dosavadního chování a školního prospěchu.

Nadále se samozřejmě zkoumá rodinné prostředí a v jaké míře jsou jejich rodiče ochotni spolupracovat.

⁷² Řičan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha, : Portál, 1995, s. 32

V některých případech na agresora platí domluva a sám si uvědomí jakou škodu napáchl. Tato domluva může vyvolat v dítěti empatii a schopnost vcítění, jelikož si uvědomí, že jeho jednání překročilo rámec legrace. Domluva by měla obsahovat hrozbu trestu. Ve většině případů stačí vyjádření nesouhlasu a hněvu. V jiných případech lze využít sankce, které způsobí agresorovi větší problémy.

Mezi lehčí tresty patří:

- Zdržení žáka po vyučování
- Vyžádání náhrady za poškozenou věc
- Oznámení prohřešku rodičům
- Důtka, případně snížení známky z chování

Mezi tvrdší tresty patří:

- Vyloučení ze školy
- Nařízení ochranné výchovy
- Umístění v diagnostickém ústavu
- Umístění v dětském domově

Pokud víme, že na daného agresora žádná z těchto sankcí neplatí, soustředíme se na to, abychom ho dostali ze školy. Někteří pedagogové varují před jakýmkoliv trestem za šikanu, protože se agresor může stát agresivnějším a svým obětem se začne mstít. V těchto případech se snažíme apelovat na soucit a porozumění. Jednání s rodiči agresorů je nutné, v závažnějších případech je předvede ředitel. Apeluje se i na rodiče, jelikož se především jedná o zájem jejich dítěte. Jedná-li se o dítě kterému hrozí sankce školy a v budoucnosti konflikt se zákonem.

Negativní postoj rodičů, kteří své dítě obhajují a nevykazují zájem o spolupráci, je zbytečné toto jednání protahovat. Závěr my měli dojít k nějakému společnému postupu a výsledku. Rozhovor má ujistit rodiče oběti, že škola udělá pro dítě vše, co je v jejich silách. Při těchto problémech dochází ke konfrontaci agresorů, obětí a jejich rodičů a samozřejmě v přítomnosti pedagoga. Konfrontace může být nápomocná při změně výchozích postojů. Je to ale velice náročné na autoritu a při jednání s lidmi. A v neposlední řadě oznámíme třídě, jak viníci nebo

viník budou potrestáni. Zdůrazníme, že zodpovědnost na tom nesou všichni, kteří u toho byli nebo jenom vědomě přihlíželi.⁷³

Úloha rodičů

1. Rady pro rodiče agresora

Ublížit bezbrannému je čin škodlivější než poškodit nějakou věc nebo porušit řád školy. Proto se rodičů agresorů taková zpráva dotkne a nejsou schopni uvěřit hned. Reakce obou rodičů má dát najevo dítěti, že se provinil. Důležité je, aby dítě zažilo hluboké zahanbení a případně se rozpláče nad tím, co napáchal. Pak je třeba odpustit a nadále mu toto provinění nepřipomínat.

Agresor by se měl oběti omluvit a je-li to možné, nějak ji odškodnit. Rodiče by se měli omluvit rodičům oběti a ujistit je, že se nadále nic takového opakovat nebude.⁷⁴

2. Rady pro rodiče oběti

Při zjištění, že dítě bylo šikanováno, je třeba všeho nechat a udělat vše proto, abychom mu co nejrychleji a nejúčinněji pomohli. Je důležité řešení krize, která může rozhodnout o budoucnosti vašeho dítěte. Ujistěte dítě, že mají vaši podporu a ochranu. Je potřeba zaznamenat přesné údaje, o tom co se stalo a kolikrát se to stalo. Neprodleně oznamte šikanu třídnímu učiteli.

Žádejte představitele školy, aby Vám vysvětlili jak v dané situaci budou pokračovat. Sejděte se s rodiči agresora a požádejte je, a by své dítě usměrnili. Dokud nebude záležitost vysvětlena, denně jí sledujte a s dítětem o tom mluvejte.⁷⁵

5.2.1 Prevence šikany

U šikany platí, že je lepší a snadnější zlu předcházet, než později proti němu bojovat a odstraňovat ho. Nebezpečí šikany se můžeme pokusit snížit tím, že

⁷³ Říčan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha: Portál, 1995, s. 54- 70

⁷⁴ „tamtéž“ s. 63- 70

⁷⁵ Říčan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha: Portál, 1995, s. 65- 70

budeme uplatňovat některé zásady, které prospívají v duševnímu a mravnímu vývoji, který napomáhá k lepším vztahům v rodině, ale i v škole. Hlavní zásady:

1. Často se ptát děti na názor a jejich přání, naslouchat jim
2. Dávat dětské skupině možnost volby,
3. Pěstovat třídní samosprávu, vzbuzovat v každém autoritativní osobu
4. Informovanost rodičů o problémech školy
5. Umožňovat rodičům vstup do školy
6. Radit se rodiči o důležitých rozhodnutích

Důležité je štěpovat dětem základní hodnoty na kterých naše společnost stojí. Jedná se o úctu k druhým, solidaritu, obětavost a ochotu. Tato výchova je důležitou součástí prevence. Základem této výchovy je osobní přístup učitelů, kterým jim tyto hodnoty předvádějí tím, jak se k nim chovají.

Základní hodnoty mají stále tvořit naprostou součást prostředí, kterým dítě nebo děti obklopujeme. Je důležité zavést na školách činnosti, které dávají šanci všem dětem při svém rozvoji, jak v oborech technických nebo i v oborech kde se rozvíjí osobnost, charakter. Právě těch to oborů je na školách málo nebo jsou vytlačeny do pozadí.

Dobrou prevencí šikany je zavedení a uplatnění kooperací mezi dětmi a to ve všech školních činnostech. Základní myšlenka je velmi prostá, snaha zapojení outsiderů do skupinových aktivit a tím jim dát příležitost, aby byli užitečnými členy týmů. To vede k získání respektu třídy a vlastní sebeúcty.

Dalším důležitým preventivním opatřením je dozor učitelů na školách. Čím více pedagogů nebo jiných dospělých je na chodbách během přestávek a v jídelně, tím méně příležitostí pro šikanu. Agresori nemají tak velkou příležitost provést šikanu, aniž by riskovali, že je někdo uvidí. K prevenci šikany vede také prozkoumání všech prostorů, které nejsou na frekventovaném místě. To bývají nejčastější místa, kde dochází k šikaně a právě tyto místa by měly být pod pravidelnou kontrolou.

Práce s agresory

Dítě, které se stane svědkem šikany nebo k ní dokonce nějak napomohlo, představuje vážný pedagogický problém. V žádném případě nesmíme tyto děti odepsat nebo odsoudit ani tehdy, i když se nám jejich jednání jevílo ošklivě nebo a pro nás nepochopitelné, jak takové krutosti bylo schopné. Nejdůležitější je tyto děti kontrolovat a pečlivě je sledovat a zakročit při první náznaku opětované šikany. Je to prospěšné i v jejich zájmu, i když není vůbec snadné počínat si přitom tak, abychom jim to stále nepřipomínali.

Hlavní úkolem učitele je tlumit nebo se alespoň snažit o zachycení agresivních sklonů těch dětí, které se šikany nezúčastnily natolik závažně a i u těch dětí, u nichž sklon k šikaně jenom předpokládáme. V tomto procesu jsou důležité tyto postupy:

1. Užívat co nejvíce pochvaly. Oceňujeme jeho snaživé chování a především oceníme to chování, které prošlo úspěšně při zkrocení své impulzivity
2. Zaměstnat je činností, která je pro ně zajímavá a ve které mohou být úspěšní, až do té míry že vyniknou.
3. Učit je sociálním dovednostem, jež jim umožní dosahovat uspokojení konstruktivní činností. Cesta je zde velmi zdoluhavá a nejistá, ale zde se zaregistruje velká pozitivní změna.
4. Povzbuzovat empatii. Tyto děti často těžko chápou, jak silně jejich oběti trpí. Je třeba jim poskytnout osobní citový pocit, že jsou milováni.
5. Pomáhat jim, aby si vybudovaly osobní perspektivu, aby věděly, co čekají od budoucnosti a kvůli čemu stojí za to se chovat slušně.

Šikana je komplexní problém nejen pedagogický, psychologický, sociologický, ale především mravní. Rostoucí brutalita a trénovanost malých agresorů dříve nebo později přiměje učitele, aby právě slušné děti lépe vybavili pro drsnou skutečnost naší doby. Rodiče se toho občas už začínají dožadovat. Ruku v ruce s tím musí jít ovšem mravní výchova.⁷⁶

⁷⁶ Říčan, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi (jak dát dětem ve škole pocit bezpečí)*, Praha: Portál, 1995, s. 71

6 Prevence

Úkoly zabezpečovat prevenci proti rasismu vyplývají z Ústavy, z Listiny základních práv a svobod, z Úmluvy o právech dětí a z ostatních mezinárodních paktů a úmluv. Důležitý prostor, kde by se děti měly učit k toleranci, k posilování pozitivního postoje k lidem, kteří se od nás liší jinou národností jsou školy a školské zařízení. Zde se využívá celkového výchovného působení a sociálních zkušeností, které se orientuje na různé věkové kategorie.

Princip preventivnosti by zdůraznil fakt, že postihy, zákazy a trestně-právní represe reagují na důsledky rasistických projevů, ale neřeší jejich příčiny. Velký podíl má na to i mentalita zákazů, která vypovídá o špatném řešení konfliktů v jejich začátcích. Je dobré si uvědomovat, že demokracie v boji proti rasismu by měla porážet své nepřátelé ideovou převahou a snažit se zastrašit silou argumentů. Zároveň je dobré si uvědomit, že rasismus se nedá bohužel odstranit ze života naší společnosti. Dá se jenom zmenšit a vykázat na okraj naší společnosti. Díky určitým aspektům se mu dá předcházet nebo preventivně snížit míru použití nelegálních prostředků. V neposlední řadě může plnit preventivní úlohy a za pomoci orgánů, který mají na starost programy preventivně chránící před rasisty.⁷⁷

Zmapování a postižení různorodých příčin rasismu na našem území je především záležitostí akademické sféry, kde by měly nalézt své místo zejména politologické, sociologické, státoprávní, sociálně-psychologické, sociálně-pedagogické, ale i filozofické analýzy a koncepty řešení. Obecně lze konstatovat, že problematiky charakteristiky, typologie, ideových a programových východisek, postojů či identity rasistů při zohlednění historického a geograficko-kulturního kontextu není zatím uspokojivě zvládnutá. V tomto směru tedy akademická sféra pokulhává za požadavky a potřebami naší společenské praxe.

Rasismus může způsobit konflikty nejen na úrovni státu, ale může to vést i na mezinárodní úroveň. V každém státu rasismus ovlivňuje společenské klima a to negativním způsobem. A to hned několika způsoby, rasismus ovlivňuje klima.

1. Démonizuje příslušníky národních a rasových menšin v daném státě, dělá z nich průvodce všeho zla, ovlivňuje je z nekalých činností

⁷⁷ Danics, Š., Kamín, T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 103-104

2. Urychluje fyzickou a sociální segregaci obětí rasismu
3. Zpětně ovlivňuje vnímání menšin, které se cítí být ohroženy a usilují buď o změnu společenských poměrů, což se vždy nelíbí rasistické většině, nebo se snaží emigrovat, což zpětně vzbuzuje další nenávisť u většinové populace.

Státy hrají při potírání rasismu stále centrální úlohy. V minulosti bylo ale nemálo případů, kdy stály na druhé straně barikády. Samy se totiž staly nositeli rasistické ideologie. Vlády těchto států hrály aktivní roli v šíření rasistických idejí, v přijímání diskriminační legislativy, případně se aktivně podílely na genocidách.⁷⁸

Role demokratických států je přesně opačná. Snaží se proti rasismu bojovat všemi dostupnými prostředky. Státy jsou vázány povinností chránit práva svých občanů i ne-občanů žijících na jejich území, přijímat zákony zakazující diskriminaci, dbát na jejich dodržování, trestat případy porušení zákonů vztahujících se k lidsko-právní problematice, monitorovat a veřejně odsuzovat rasismus a případně aplikovat veřejnou politiku k narovnání příležitostí dřívějších či současných obětí rasismu a diskriminace.

V době klesající role národních států není dodržení těchto požadavků vůbec jednoduchou záležitostí. Často totiž dochází k přenášení části odpovědnosti ze strany státu na soukromé organizace. Zvláštní postavení zde hraje policie, která podle mnohých zaujímá při ochraně lidských práv rozhodující místo. Policie a její příslušníci, kteří dohlíží na výkon práva a standardů spravedlnosti, jsou neodmyslitelnou součástí boje proti rasismu. A naopak, špatná práce policie v této oblasti, korupce, či dokonce rasisté v jejich řadách mohou způsobit vzrůst nedůvěry ze strany menšin a veřejnosti obecně. Rasistická policie je nejzřetelnějším symptomem rasistické společnosti. Je proto na místě klást důraz na sledování činnosti policie a případně trestat ty, kteří se díky svému rasismu proviní.⁷⁹

⁷⁸ Danics, Š., Kamín, T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha, 2. vydání, 2008, s. 123- 124

⁷⁹ „tamtéž“ s. 124

II. Praktická část

1 Hlavní cíle

V praktické části se zaměřuji na výsledky dotazníkového šetření, které jsem prováděla na středních školách v Českých Budějovicích. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, jestli se na středních školách vyskytují projevy rasismu a xenofobie a do jaké míry se mladí lidé s myšlenkami rasismu ztotožňují.

Cíle dotazníkového šetření

Cílem dotazníkového šetření bylo zjistit, jestli se u mládeže vyskytují projevy rasismu a xenofobie vůči národnostním menšinám a do jaké míry se mladí lidé ztotožňují s myšlenkami rasismu.

Dílčími cíli bylo zjistit, jestli:

- Znalí skutečný význam pojmu“Rasismus“
- se žáci osobně setkali s projevy rasismu
- jejich názor ovlivní jiné osoby
- by změnili současnou situaci s národnostními menšinami a jak
- znají skupiny, které mají negativní postoj k národnostním menšinám

stanovené hypotézy:

H₁: Většina společnosti nezná pojem Rasismus

H₂: Převážná většina dotazovaných bude mít předsudky vůči lidem jiné barvy

H₃: Převážná část respondentů se již setkala s rasistickým útokem

2 Dotazníkové šetření

Výzkumný vzorek: 90 studentů středních škol v Českých Budějovicích a 4 učitelé na středních školách.

Výzkumná metoda: dotazník (anonymní)

Dotazník obsahoval 15 otázek. Uzavřených otázek bylo 12 a 3 otázky byly otevřené.

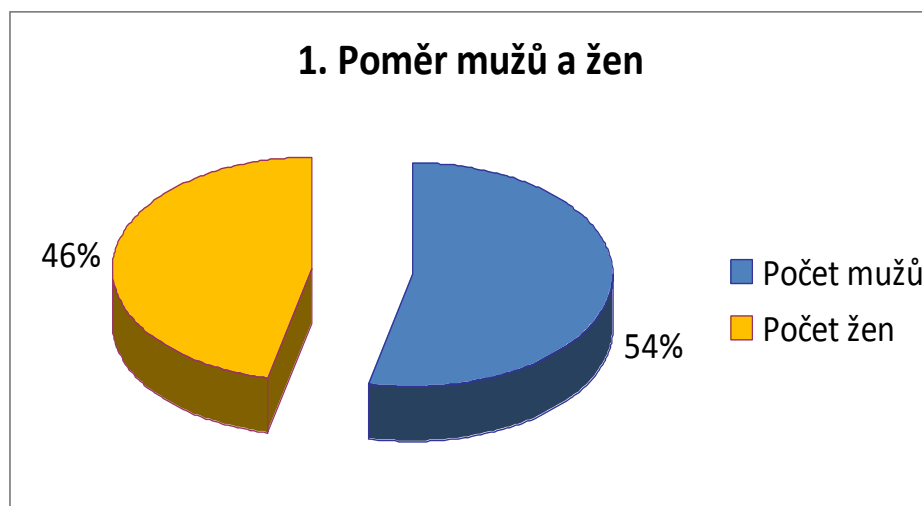
Žáci byli vybráni zcela náhodně mojí osobou. Dotazníky byly vyplněny anonymně. Učitelé se přihlásili dobrovolně o vyplnění dotazníku.

Výsledky dotazníkového šetření

Výsledky průzkumu jsou prezentovány podle pořadí otázek uvedených v dotazníku:

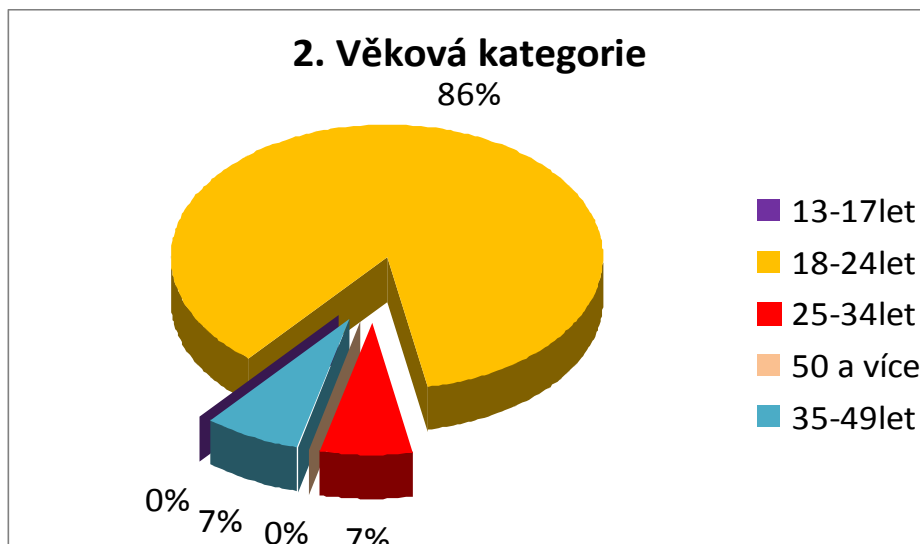
1. otázka: Poměr mužů a žen

Provedeným výzkumným šetřením a vyhodnocením bylo zjištěno, že dotazník vyplnilo 46% žen a 54 % mužů ze středních škol. Výsledky jsou zaznamenány v grafu.

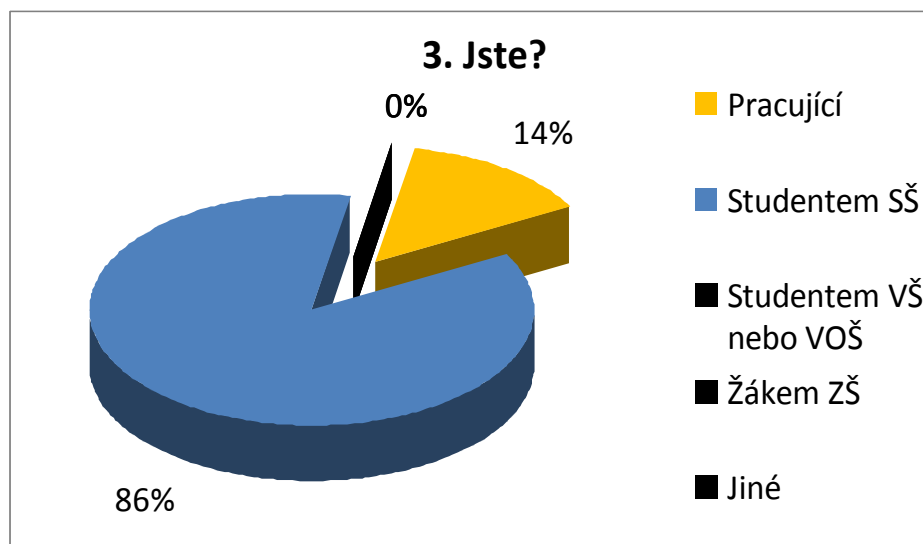
2. otázka: Věková kategorie

Věková hranice respondentů nebyla omezena, dotazníkového šetření se tak mohl zúčastnit kdokoli. Nejvíce byla v dotazníkovém šetření zastoupena věková kategorie 18- 24. Dotazník vyplnila většina studentů, zájem o vyplnění bylo i ze strany učitelů.

3. otázka: Jste?

Většina dotazovaných byli studenti ze středních škol a zbylá skupina pracujících se skládala z učitelů ze středních škol.

4. otázka: Pokuste se o definici rasismu?

Nejčastější odpovědi

- Nenávist opačné rasy
- Nenávist určitých skupin
- Narážky, urážky na lidi jiné barvy
- Nenávist proti Romům
- Nesnášenlivost vůči jiným rasám, národnostním menšinám
- Narážky na lidi jiné pleti
- Nadřazenost jedné „rasy“ nad druhou
- Nenávist určitých skupin
- Odsuzování jiné rasy
- Lidí jsou nadřazeni k méněcenným
- Nenávist proti jiné barvě pleti

Téměř většina všech dotazovaných, tedy 95%, dokázalo definovat tento pojem, zbylých 5% tento pojem nedokázalo vysvětlit. 5 % dotazovaných žilo na vesnici a do Českých Budějovic se přistěhovalo nedávno.

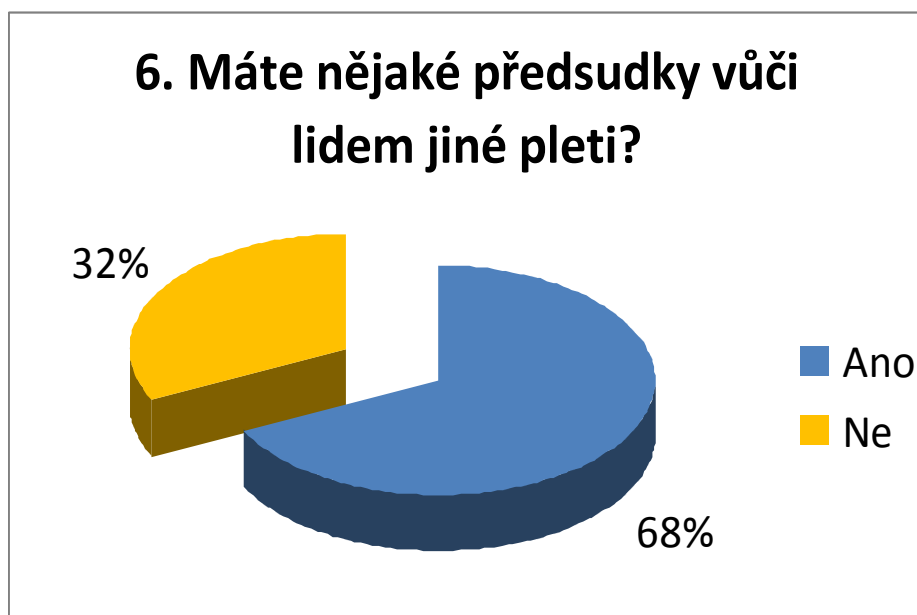
5. otázka: Myslíte si, že se v naší společnosti vyskytuje rasismus?

V dotazníkové šetření většina respondentů uvedla, že je rasismus v naší společnosti aktuálním tématem. Z toho vyplývá, že se již 89% s rasismem setkala. Zbylých 11% odpovědělo ne. Myslím si, že je to také způsobeno tím, že ani neví, že jejich nebo cizí chování hraničí s rasistickým útokem.

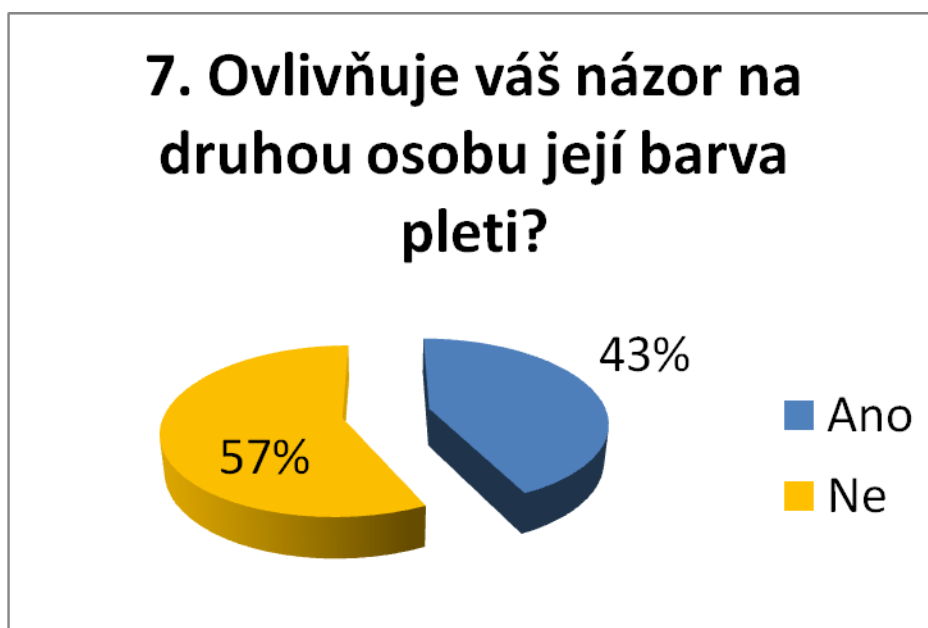
6. otázka: Máte nějaké předsudky vůči lidem jiné barvy pleti?

68% dotazovaných uvedlo, že mají předsudky vůči lidem jiné pleti. Respondenti můžou být ovlivněny, jak prostředím kde se pohybují, ale i výchovou jejich rodičů.

7. otázka: Ovlivňuje Váš názor na druhou osobu její barva pleti?

Většina dotazovaných odpovědělo, že NE a to 57 % respondentů a dalších 43 % respondentů uvedlo, že ANO. U otázky č. 6 většina uvedla, že mají předsudky vůči lidem jiné barvy. To mě nutí se zamyslet, jestli tyto otázky byly správně pochopeny. Člověk, který má předsudky vůči národnostním menšinám, tak je přirozeně musí ovlivnit jejich barva pleti. Tady se počet dotazovaných neshoduje s počtem u předešlé otázky.

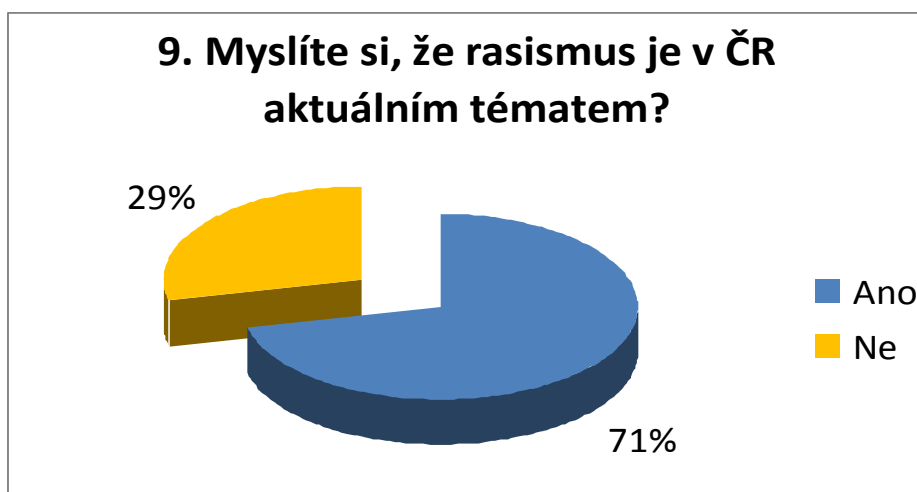
8. otázka: Setkali jste se s nějakým rasistickým útokem?

Většina dotazovaných odpověděla, že se ještě nesetkalo s rasistickým útokem a 36% dotazovaných odpovědělo, že ano. Jak už jsem zmiňovala v předešlé otázce, stává se, že respondenti ani nemusí vědět, že se jedná o rasistický útok.

9. otázka: Myslíte si, že rasismus je v České republice aktuálním tématem?

71% respondentů si myslí, že je rasismus aktuálním tématem v České republice a zbylých 29% se domnívá, že není. K tomuto názoru dopomáhá i mediální obraz, který poukazuje na útoky proti národnostním menšinám.

10. otázka: Myslíte si, že je potřeba v naší společnosti zlepšovat vztahy mezi Čechy a národnostními menšinami?

Většina dotazovaných odpověděla Ano, tedy 75 % se domnívá, že vztahy mezi Čechy a národnostními menšinami by se měly zlepšit. Nemyslím si, že se to týká všech národnostních menšina. Odpovědi jsou zaměřené na Čechy a Romy.

11. otázka: Jestli ano, tak jak?

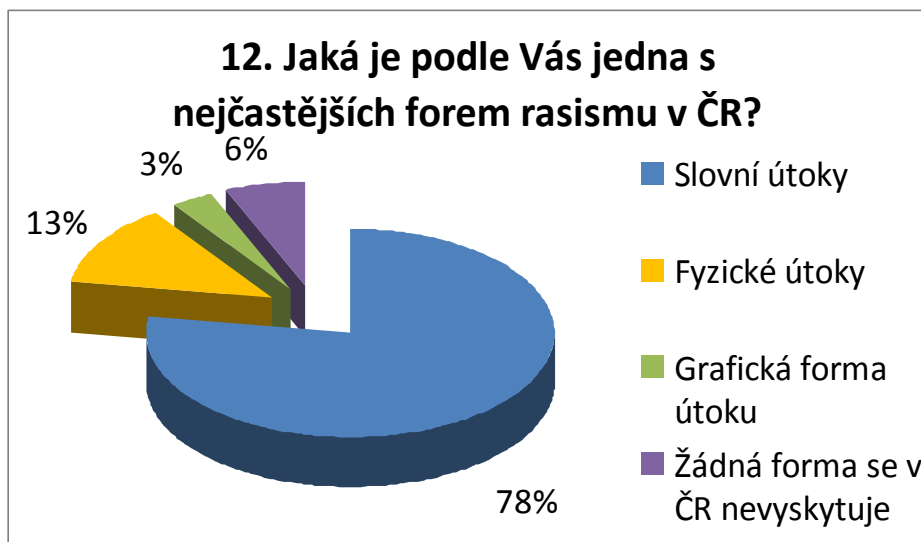
Většina dotazovaných napsala alespoň jednu radu, jak by se vztahy měly zlepšit. Myslím si, že vše se odvíjí od výchovy, samotný náš přístup ovlivňuje naše děti. Tato snaha by měla být na obou stranách, nejde to tak, že jedna strana se bude snažit a druhá vše bude „bojkotovat“.

Nejčastější odpovědi

- Nebrat je jako méněcenné
- Mělo by se k Romům přistupovat jako k rovnocenným
- Častěji provádět kulturní a společenské akce
- Zlepšovat vztahy mezi Romy a Čechy
- Provádět sociální reformy (např. zapracovat na sociálním zlepšením)
- Vychovávat mládež k toleranci k příslušníkům jiné rasy
- Vzdělávání a zařazení národnostních menšin do běžného života
- Pomáhat jim sociálně se začlenit
- Umožnit jim lepší pracovní příležitosti
- Nevyčleňovat je ze společnosti
- Některé odpovědi byly sice ano, účastníci bohužel neví jak

12. otázka: Jaké je podle Vás jedna z nejčastějších forem rasismu v České republice?

78 % dotazovaných se domnívá, že nejčastější forma útoku je slovní. Bohužel slovní formy útoku je pouze začátek, která se přesouvá na fyzické útoky. Tento názor se mnou sdílí 13% dotazovaných a v neposlední řadě se používá i grafická forma útoku. 6 % dotazovaných si myslí, že žádná forma útoků se v České republice objevuje.

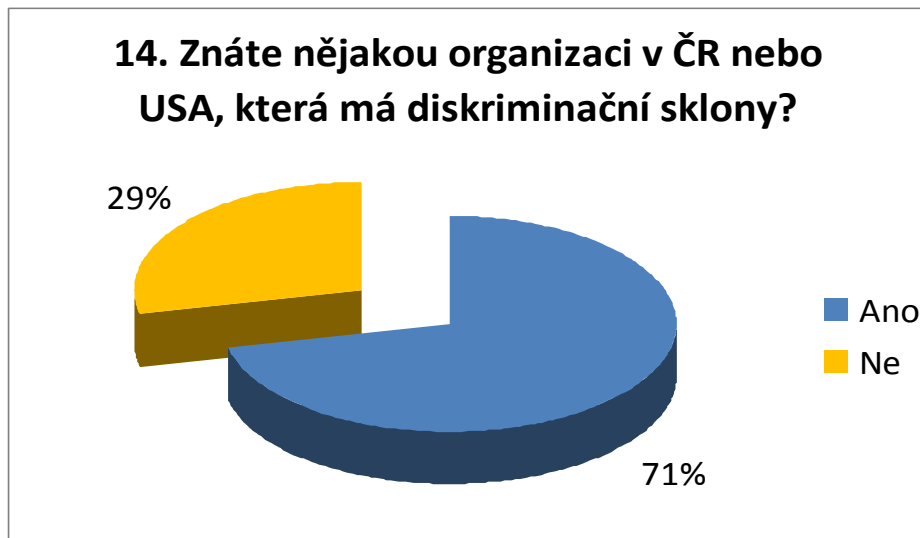
13. otázka: Myslíte si, že rasová diskriminace je v České republice horší než rasová diskriminace v USA?

Nejčastější odpovědi bylo Ano, tedy 61 % dotazovaných se domnívá, že rasová diskriminace je horší v USA než v ČR. 39 % dotazovaných se myslí, že je to naopak.

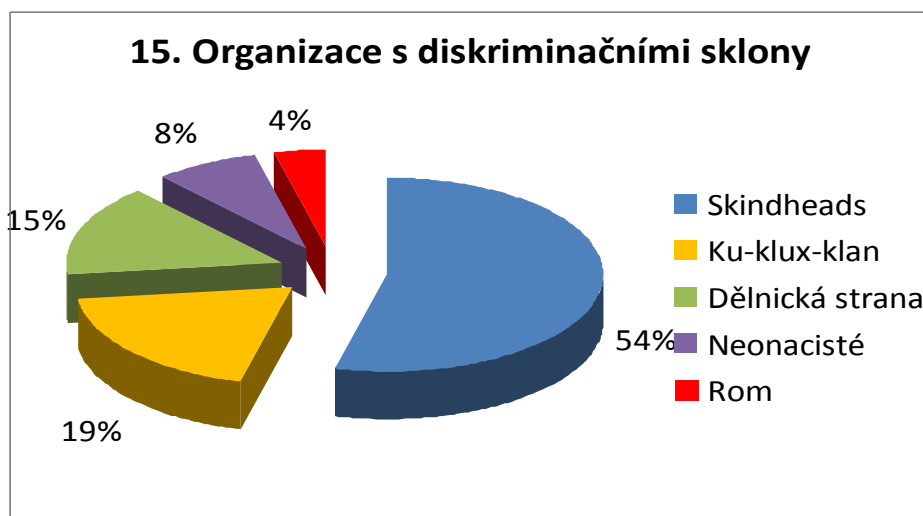
14. otázka: Znáte nějakou organizaci v České republice nebo v USA, která má diskriminační sklony?

Většina dotazovaných odpověděla Ano, tedy 71 % respondentů zná alespoň jednu organizaci, která vystupuje proti národnostním menšinám.

15. otázka: Pokud ano, tak které?

Každý z dotazovaných uvedl alespoň jednu organizaci vystupující proti národnostním menšinám. Nejčastější odpověď byla organizace Skindheads. Tuto organizaci uvedl každý druhý dotazovaný. Na druhém místě nejčastěji zmiňovaná byla organizace KU-KLUX-KLAN, která se vyskytuje v USA. Na posledních příčkách se objevuje Dělnická strana, neonacisté a bohužel i ze 4 % zmiňování Romové.

Na základě informací z médií (časopisů, televize, internetu...) je zřejmé, že subkultura skinheads je stále aktuálním a pro mládež většinou nebezpečným ideologickým hnutím.

3 Výsledky dotazníkového šetření

Dotazníkové šetření jsem prováděla na středních školách v Českých Budějovicích. Dohromady jsem měla 94 vyplněných dotazníků od dívek a chlapců. Jejich odpovědi jsem zpracovávala odděleně, stejně tak odpovědi dívek a chlapců. Úvodní položky byly věnovány základním informacím o respondentovi, jako je pohlaví, věk, vzdělání či práce. Vybrala jsem si právě tyto školy, jako reprezentativní vzorek pro můj dotazníkový průzkum.

Všeobecně by se dalo konstatovat, že výsledky dotazníků o projevech rasismu nejsou nějak hroživé. Těžko jde ale vztáhnout zcela obecně tento vzorek dotazníků z Českých Budějovicích na celou Českou republiku, jelikož jinde je situace více vyhrocená a přispívají k tomu události a okolnosti, které dějí v prostředí studentů. Ale i zde se objevili odpovědi, které nejsou zanedbatelné a měly by být výstražným znamením pro další studenti při vyučování. Co se týče podvědomí o rasismu mezi studenty, dá se říct, že mladší studenti téměř tento pojem neznají.

Dále jsem se v dotaznících ptala na konkrétní otázky zaměřené na rasistické chování, a jak vnímají případný výskyt rasismu ve své okolí. Většina studentů má osobní zkušenost se setkáním s člověkem jiné rasy nebo národnosti. Bohužel u poloviny dotazovaných jejich názor ovlivňuje okolí, jejich rodina či prostředí, kde žijí. Další otázky byly zaměřené na to, jak by změnili vztahy mezi Čechy a národnostními menšinami. Odpovědi byly velice pestré a důmyslné. Někteří se kladně postavili k těmto otázkám, ale bohužel se našli tací, kteří dávali chybu právě národnostním menšinám. Převážně se zaměřovali na Romskou populaci. Jisté rozdílů v kultuře a výchově lze jasně definovat, tudíž je potřeba velká dávka tolerance na obou „stranách“. Podle mého názoru je nutností děti už od nižších ročníků učit multikulturní výchově, ukázat jim odlišnost lidí a kultur a snažit se to vysvětlit tak, aby pochopili rozdílnost a vyvíjeli v sobě tolerantnost již od mládí. Na druhou stranu je nutná spolupráce i národnostních menšin, jejich snaha o bezproblémové začlenění.

Poslední otázkou v dotazníku jsem zjišťovala, zda znají nějaké organizace, které negativně vystupují proti národnostním menšinám. Všichni respondenti uvedli alespoň jednu organizaci, nejčastěji uváděli hnutí skinheads.

3.1 Vyhodnocení stanovených hypotéz

Výzkumné šetření, které bylo provedeno, dopadlo relativně dobře. Cílem tohoto výzkumného šetření bylo zjistit, zda jsou děti, žijící v Českých Budějovicích informovány o problému rasismu. Zda se setkali s nějakým rasistickým útokem a v neposlední řadě jestli jejich názor na danou osobu ovlivní to, že je jiné národnosti. V rámci tohoto výzkumného šetření byly stanoveny tři hypotézy, které budou níže vyhodnoceny.

Hypotéza č. 1

Převážná většina dětí nemá dostatek informací o rasismu, tato hypotéza se v dotazníkové šetření nepotvrdila, kdy z 94 dotazovaných každý uvedl přibližnou definici rasismu. Mám za to, že informovanost dětí o tomto společenském jevu je velice dobrá. Je to způsobeno tím, že děti se s tímto pojmem setkávají v běžném životě. Setkávají se s tím jednak ve škole, kde se tento pojem učí, ale mají k dispozici i internet a televizi. Kde je tento fenomén často probíraným tématem. Dříve se o tomto problému moc nehovořilo, což v současnosti již neplatí.

Hypotéza č. 2

Převážná část respondentů se setkala s rasistickým útokem, tato hypotéza se v dotazníkovém šetření také nepotvrdila. Vycházím z toho, že 64 % dotazovaných odpověděla, že se nikdy nesečkali s rasistickým útokem a pouhých 36 % dotazovaných si za svůj život již setkali s rasistickým útokem. Možná je to dané i tím, že ne každý rozpozná rozdíl mezi útokem a rasistickým útokem. Převážná část dotazovaných se setkala pouze se slovním útokem, bohužel se najdou tací, kteří se setkali již i s fyzickým útokem. Rasově motivované násilí představuje nehrubší formu diskriminace páchané na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu. Ve většině případů se jedná o hnutí přivrženou Skinheads. Ve školách se studenti setkávají se šikanou nebo rasismem, ale ten se objevuje úplně na jiné úrovni. Je třeba, aby šikanované nebo rasisticky napadané dítě se neuzavíralo do sebe, ale aby si o svém trápením s někým promluvil. Vím, že pro takové dítě může být těžké překonat stud a strach a hovořit o svém problému, ale domnívám se, že je tohle jediné východisko v jeho nelehké situaci.

Hypotéza č. 3

Převážná většina dotazovaných bude mít předsudky vůči lidem jiné barvy, ani tato hypotéza se v dotazníkovém šetření nepotvrdila. Z 94 dotazovaných uvedlo, že 43 % respondentů má předsudky vůči lidem jiné rasy a 57 % nemá předsudky, což mě mile překvapilo. Domnívám se, že existují faktory, které děti přirozeně ovlivní. Jako je například prostředí, kde se často pohybují, kamarádi a v neposlední řadě hlavně rodina. Samozřejmě snaha musí být na obou stranách. Podle výsledků z dotazníků vyplývá, že velká část není ovlivněna a na to jestli se budou setkávat s osobou jiné pleti, záleží pouze na jejich rozhodnutí.

Závěr

Svou bakalářskou prací jsem se pokusila přiblížit k problematice rasismus. Cílem bylo popsat tyto projevy, zjistit jejich příčiny a uvést prostředky, které je možné použít v rámci prevence. V bakalářské práci jsem v první části shrnula na základě prostudované odborné literatury a internetových zdrojů dosavadní poznatky o rasách a rasismu, konkrétně jsem se zaměřila na to, jaké mají mezi sebou vztahy a do jaké míry spolu souvisí nebo nesouvisí. Dále jsem se snažila zmínit konkrétní projevy, s tím i společné příčiny rasismu v České republice a orgány řešící tuto problematiku. Nadále jsem se zaměřila na rasismus u dětí a mládeže. Konkrétně jsem se zaměřila na šikanu a rasově motivované útoky, u kterých věkových kategorií se nejčastěji vyskytují. V neposlední řadě jsem se zaměřila na prevenci, která zaujímá jedno z nejdůležitějších stanovisek pro řešení této problematiky. Prevence byla za měřena na postoj státu, jak se k tomu staví a jakým způsobem tuto problematiku řeší. Podle mého názoru by nebylo zapotřebí prevence, kdyby se každý choval tak, jak sám chce, aby se chovali k němu.

Dalším úkolem bylo zmapovat prostřednictvím výzkumu, do jaké míry studenti středních škol v Českých Budějovicích s projevy rasismu ztotožňují, zda se setkaly s projevy rasismus a jaký zaujímají postoj k národnostním menšinám. Výzkum jsem prováděla dotazníkovou metodou. Dotazovaných bylo 90 studentů a 4 učitelé. Přibližně většina z dotazovaných studentů se s projevy rasismu ve škole, v okolí či v místě bydliště setkali. Nadále z dotazníkového šetření vyplývá, že většina studentů je informovaná o organizacích, které propagují negativní postoj k národnostním menšinám. Nejčastěji bylo zmiňováno hnutí skinheads, které podle nich stále aktuálním problémem ve společnosti. Studenti střední školy ve městě České Budějovice soužití s národnostní menšinou považují za problémové. Nejvíce záporných postojů žáci vyjádřili k romské menšině. Přibližně polovina dotazovaných by nechtělo mít za přítele či kamaráda člověka jiné rasy a národnosti. U čtvrtina dotazovaných byl jejich názor ovlivněn okolím nebo i prostředím, kde vyrůstají. Na základě nějakých předsudků, bydlištěm, osobními zkušenostmi, zkušenostmi blízkých přátel nebo rodiny.

Doufám, že se mi v rámci této bakalářské práce podařilo dokázat, že téma projevy rasismu je aktuálním tématem. Bohužel tento fenomén byl, je a bude neustále obklopotvat naši společnost. Snaha o vytvoření lepšího soužití mezi Čechy

a národnostními menšinami, je jenom malý krůček k vytvoření nové společnosti. Myslím si, že základním kamenem je výchova dětí a mládeže, jelikož oni jsou naše budoucnost.

Seznam použitých zdrojů

Seznam literárních zdrojů

1. BALVÍN, J., *Identita ve vztahu k národnostním menšinám: mezinárodní konference 5. setkání národnostních menšinám*, Praha: komise rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, 2006, 469 s. ISBN: 80-903727-0-8
2. ČERNÝ, V., *Rasismus, jeho základy a vývoj*, Olomouc: Votobia, 1995, 92 s. ISBN 80-85885-69-7
3. DANICS, S., KAMÍN, T., *Extremismus, rasismus a antisemitismus*, Praha: Policejní akademie ČR v Praze, 2008, 151 s. ISBN 978-80-7251-286-7
4. FREDRICKSON. M. G., *Rasismus: stručná historie*, Praha BB art, 2003, 157 s. ISBN 80-7341-124-5
5. HAVLÍK, R., KOŤA, J., *Sociologie výchovy a školy*, Praha: Portál, 2002, 174 s. ISBN 80-7178-635-7
6. CHMELÍK, J., *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*, Praha: Linde, 2001, 172 s. ISBN 80-7201-265-7
7. KAMÍN, T., MACHALOVÁ, T., *Kritika rasy a rasismu*, 1.vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 173 s. ISBN 80-210-3275-8
8. KOLEKTIV AUTORŮ, *Česká xenofobie*, Olomouc: Votobia, 1998, 180 s. ISBN 80-7220-044-5
9. MACHALOVÁ, T., *Lidská práva proti rasismu*, Brno: Doplněk, 2001, 263 s. ISBN 80-7239-099-6
10. RADA EVROPY. VÝBOR MINISTRŮ, *Dokumenty Evropské komise proti rasismu a intoleranci*, Praha: Dokumentační a informační středisko Rady Evropy, 2003, 64 s. ISBN 8023912828
11. ŘÍČAN, P., *Agresivita a šikana mezi dětmi: jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*, Praha: Portál, 1995, 95 s. ISBN 80-7178-049-9
12. ŠÍŠKOVÁ, T., *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*, Praha: Portál, 1998, 203 s. ISBN 80-7178-285-8
13. WOLF, J., *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti: Člověk a jeho svět*, Praha: Karolinum, 2000, 223 s. ISBN 80-2460-099-4

Legislativní dokumenty

1. Česko. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
2. Česko. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR

Příloha

Dotazník

Projevy rasismu v České republice

Vážení studenti,

Jsem studentka z Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a obracím se na Vás s žádostí o vyplnění následujícího dotazníku. Výsledky dotazníku budou použity v rámci mé bakalářské práce na téma „Projevy rasismu v České republice“. Výzkum je zcela anonymní, v žádné případě se nemusíte obávat o zneužití informací. Předem děkuji.

1. *Jste muž/ žena?*

- Muž
- Žena

2. *Do jaké z těchto věkové kategorie spadáte?*

- 13- 17 let
- 18- 24 let
- 25- 34 let
- 35- 49 let
- 50 a více

3. *Jste?*

- Žákem ZŠ
- Studentem SŠ
- Studentem VŠ a VOŠ
- Pracujícím
- Jiné

4. *Pokuste se o definici rasismu?*

5. *Myslíte si, že se v naší společnosti vyskytuje rasismus?*

- Ano
- Ne

6. *Máte nějaké předsudky vůči lidem jiné barvy pleti?*

- Ano
- Ne

7. *Ovlivňuje Váš názor na druhou osobu její barva pleti?*

- Ano
- Ne

8. *Setkali jste se s nějakým rasistickým útokem?*

- Ano
- Ne

9. *Myslíte si, že rasismus je v ČR stále aktuálním tématem?*

- Ano
- Ne

10. *Myslíte si, že je potřeba v naší společnosti zlepšovat vztahy mezi Čechy a národnostními menšinami?*

- Ano
- Ne

11. *Jestli ano, tak jak?*

12. *Jaká je podle Vás jedna z nejčastějších forem rasismu v ČR?*

- Slovní útoky
- Fyzické útoky
- Grafická forma útoků
- Žádná forma se v ČR nevyskytuje

13. *Myslíte se, že rasová diskriminace v ČR je horší než rasová diskriminace v USA?*

- Ano
- Ne

14. *Znáte nějakou organizaci v ČR nebo v USA, která má diskriminační sklony?*

- Ano
- Ne

15. *Pokud ano, tak které?*